

Tapaustutkimus erään lastenkodin osaston arjen toiminnasta ja sen kehittämisestä sosiaalipedagogisin keinoin

---

Tukiainen, Heidi

2011 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Tapaustutkimus erään lastenkodin osaston arjen toiminnasta ja sen
kehittämisestä sosiaalipedagogisin keinoin

Tukiainen Heidi
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus	7
2.1	Tutkimuksen tavoitteet	8
2.2	Opinnäytetyön toteuttaminen	8
3	Lastensuojelu	10
3.1	Vastaanottoyksikön perustehtävä	11
3.2	Lastensuojelun sijaishuollon laatukriteerit	12
4	Lapsilähtöisyys.....	14
5	Sosiaalipedagoginen viitekehys.....	16
6	Varhaiskasvatus ja lapsen kehityksen tukeminen	21
6.1	Motorinen kehitys	23
6.2	Kognitiivinen kehitys	24
6.3	Sosiaalis-emotionaalinen kehitys	25
7	Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	26
7.1	Kohderyhmä.....	27
7.2	Tutkimuksen kulku	28
7.3	Havainnointi.....	28
7.3.1	Havainnointiaineiston käsittely	30
7.4	Haastattelu.....	32
7.5	Kyselylomake.....	33
7.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	34
8	Tulosten kuvaus	35
9	Tulosten perusteella tehdyt kehittämisideat toiminnassa.....	40
9.1	Piparkakkujen leipominen	41
9.2	Metsäretken toteuttaminen	42
10	Palaute henkilökunnalta	44
11	Johtopäätökset ja pohdinta	46
	Lähteet	54
	Liitteet	58

Tukiainen Heidi

Tapaustutkimus erään lastenkodin osaston arjen toiminnasta ja sen kehittämisestä sosiaalipedagogisin keinoin

Vuosi	2011	Sivumäärä	64
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön aiheena on tapaustutkimuksen kautta kehittää erään lastenkodin osaston toimintaa sosiaalipedagogisin keinoin lasten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävään suuntaan.

Ensin on havainnoimalla selvitetty, millaista on lastenkodin osaston arki. Havainnointien avulla selvitettiin, mitä osastolla tehdään, minkä verran toimintoihin kuluu aikaa ja ketkä toimintoihin osallistuvat. Tämä oli tärkeää toiminnan kehittämisen kannalta. Tämän jälkeen tehtiin henkilökunnalle haastattelu, jossa selvitettiin, minkälaista lasten ja aikuisten yhdessä toteuttamaa toimintaa vastaanotto-osastolle toivotaan. Toiminnan olisi tarkoitus olla mahdollisimman yksinkertaista sekä edullisesti toteutettavissa. Osaston henkilökunnan oli tarkoitus osallistua lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan. Toimintana lasten kanssa oli kahdesti piparkakujen leipomista sekä kerran toteutettu metsäretki. Toimintajakson jälkeen henkilökunnalle toteutettiin kysely, jossa kysyttiin henkilökunnan palautetta lasten kanssa tapahtuneesta toiminnasta, sen onnistumisesta sekä sen siirrettävyydestä pysyvämmäksi osaksi osaston arkea.

Opinnäytetyön keskeisin käsite on sosiaalipedagogiikka, jossa keskeistä on osallisuus ja yhteisöllisyys. Sosiaalipedagogiikkaa on lähestytty lähinnä Kurjen ja Hämäläisen teosten pohjalta. Käsitteiden avaamisessa on käytetty myös muita kirjoittajia. Varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa työskenneltäessä tärkeään rooliin nousevat myös lapsilähtöisyyden käsite sekä lapsen kehityksellinen tukeminen. Lopulta kaikki teoreettiset viitekehykset linkittyvät toisiinsa. Yhdessä ne luovat pohjaa lapsen hyvälle arjelle sekä kasvun ja kehityksen turvaamiselle myös laitoksessa.

Tutkimustuloksista selventyi, millainen on osaston arki sekä osastolla tapahtuva toiminta. Tulosten mukaan pienten lasten perushoitoon kuluu paljon aikaa. Vastaanotto-osastolla tehdään paljon lastensuojeluun liittyvää selvitystyötä, mikä näkyy toimistotoihin käytettävissä tunteissa. Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan osuus oli vähäistä. Toiminnan kehittämiseksi suunniteltiin ohjaajien ja lasten yhteistä toimintaa.

Asiasanat: sosiaalipedagogia, osallisuus, yhteisöllisyys, lastensuojelu, vastaanotto-osasto, lastenkodin toiminnallisuus, toiminnan kehittäminen, lapsilähtöisyys, varhaiskasvatus ja lapsen kehityksen tukeminen

Tukiainen Heidi

Case study of the development of every day activities in a children's home

Year	2011	Pages	64
------	------	-------	----

The subject of this thesis was to develop services on a ward in a children's home by using a case study. The aim was to enhance the sense of community amongst the children by means of social pedagogy.

First, observations were made of the daily life in the ward, in order to find out what kind of activities were carried out there, how much time they took, and who were involved in these activities. This was important in order to develop the activities. Secondly, the personnel were interviewed. They were asked, in which way they wished to cooperate with the children at the reception ward. The activities were meant to be as simple and cheap as possible. The personnel of the ward were supposed to cooperate with the children. The personnel baked cookies with the children twice and once they went together on a picnic to the forest. After these activities the personnel filled in a questionnaire in order to give feedback of the cooperation. They were also asked, if they wished to continue the activities in future.

The main concept of the thesis is social pedagogy, which strongly emphasizes involvement and a sense of community. Social pedagogy has been mainly used on the basis works of Kurki and Hämäläinen. Some other writers have also been referred to in order to explain the concepts. Since the thesis focused on early childhood education, it was important to remember a child-centered way of thinking and the idea of supporting the children's development. Finally, all these pieces of theoretical frames of reference were linked together. They formed a solid basis for child's good everyday life and secure growth in a children's home.

The results of the study showed, what the daily routines at the ward were like. According to the results basic routines with small children were very time-consuming. The personnel at the reception ward had plenty of tasks related to child protection and they spent a lot of time in the office. There isn't much time to be spent with children. In order to improve the service mutual activities between the personnel and the children were planned.

Key words: social pedagogy, involvement, a sense of community, child protection, a reception ward, functionality of a children's home, development of activities, a child-centered way of thinking, early childhood education, supporting a child's development

1 Johdanto

Opinnäytetyöni lähti liikkeelle sosionomin opintoihini kuuluvan tutkimusopintojakson aikana. Opintojeni vuoksi havainnoin erään lastenkodin osaston toimintaa kolmen päivän ajan. Ennen havainnointia oli tapaaminen talon johtajan ja osaston vastaavan työntekijän kanssa. Tutkimukseni kohteena oleva lastenkoti oli mukana Laurea-ammattikorkeakoulun Lapsen ja nuoren hyvä arki -hankkeessa ja tätä kautta he toivoivat itse opinnäytetyöntekijöitä kehittämään ja tutkimaan toimintaansa. Tekemistäni havainnoista ja henkilökunnan kanssa käymistäni keskusteluista nousi esille tarve kehittää osaston toimintaa siten, että yhteisöllisyys osastolla ja lasten osallistuminen osaston arkisiin rutineihin lisääntyisivät. Tämä parantaisi lasten hyvinvointia, ja lapsilla säilyisi kosketus normaaliin arkeen.

Lastensuojelussa on Suomessa tällä hetkellä tarve työskentelymenetelmien ja työvälineiden kehittämiselle. Perinteisesti suoraan lapselle suunnattu tuki on lastensuojelussa ollut vähäinen tai puuttunut kokonaan. Lapsen kohtaamisen on huomattu entistä tärkeämmäksi, mutta samalla ollaan hämmentyneitä, koska ei tiedetä, minkälaista työskentely lapsen kanssa voisi olla eikä myöskään sitä, mitä se voisi sisältää. Kansainvälisesti on saatu hyviä kokemuksia lasten kanssa työskentelystä. Toiminnan avulla on pystytty ehkäisemään lapsen emotionaalisten ja sosiaalisten ongelmien syvenemisen ja lapsen hyvinvointi on lisääntynyt. (Väliavaara 2004, 20–21).

Lastensuojelun palvelujärjestelmässä lastenkodit kuuluvat sijaishuoltoon, ja niiden toimintaa säätelee keskeisesti lastensuojelulaki. Tämän lisäksi toimintaa säätelee sosiaalihuoltolaki, perhehoitolaki, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. (Lastensuojelun Keskusliitto 2004, 12). Lastensuojelun palvelurakennetta, lastensuojelulakia ja sijaishuollon laatukriteereitä on käsitelty kohdassa 3. Tutkimuksen kohteena on lastenkodin vastaanottoyksikön osaston asukkaina olevat alle 12-vuoden ikäiset lapset. Tästä syystä hyvän arjen kannalta tärkeään rooliin nousee myös varhaiskasvatus ja lapsen kehityksellinen tukeminen.

Kerron aluksi opinnäytetyön taustasta ja tarkoituksesta, minkä jälkeen selvennän tutkimuksen kulkua prosessikaavion avulla (2.2). Tämän jälkeen avaan keskeisenä käsitteenä käyttämäni sosiaalipedagogista viitekehystä, jota olen käyttänyt lastenkodin osaston toiminnan kehittämisessä. Hämäläinen (2003, 93–94) pitää sosiaalipedagogista ajattelua lastensuojelussa ja lasten kanssa tehtävässä työssä tärkeänä. Hänen mukaansa keskeisiä periaatteita sosiaalipedagogisessa työssä ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Kurjen (Kurki & Nivala 2006, 119) mukaan keskeistä yhteiskunnassa selviytymiselle on yhteisöllisyys, joka vaatii kasvatuksellista tukemista.

Tutkin lastenkodin osaston toimintaa havainnoimalla kaksi erillistä kolmen päivän jaksoa. Tämän jälkeen haastattelin henkilökuntaa ja kysyin, miten he haluaisivat kehittää osaston toimintaa ja mitä he odottavat lasten kanssa tapahtuvalta toiminnalta. Tämän jälkeen oli toimintaa lasten kanssa, jonka jälkeen tein kyselylomakkeen henkilökunnalle selvittääkseni lasten kanssa tapahtuvan toiminnan onnistumista ja mahdollisuutta ottaa se jatkossa mukaan heidän arkeensa. Myöhemmin tuon työssäni esille keskeisimmät tutkimustulokset ja lopuksi pohdin opinnäytetyön ja sen tavoitteiden toteutumista.

2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle halustani työskennellä lastensuojelun kohteena olevien lasten kanssa. Osaamiseni kehittämiseksi halusin tehdä työtä työelämän ympäristössä ja tätä kautta päästä kehittämään työmenetelmiä yhteistyössä työelämän kanssa. Näin lähti liikkeelle sellaisen hankkeen etsiminen, jossa toimittaisiin lastensuojelun osa-alueella. Varsinainen opinnäytetyöskentely alkoi syksyllä 2008, jolloin kävin tutustumassa tutkimukseni kohteena olevaan lastenkotiin selvittämässä heidän tarpeitaan ja heiltä mahdollisesti löytyviä opinnäytetyön aiheita. Lastenkodin pienten lasten osasto soveltui parhaiten, koska halusin työskennellä varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa. Aiheeksi valikoitui heidän omien toiveidensa mukaisesti osaston oman toiminnan kehittäminen siten, että lapset osallistuisivat enemmän arjen toimintoihin, aivan kuten omassa kodissaan asuvat lapset tekevät. Tutkimusopintojakson yhteydessä tutustuin osastoon ja sen henkilökuntaan sekä siellä oleviin lapsiin tekemällä kolmen päivän ajan havainnointia. Tästä aineistosta saamani tutkimustulokset ovat mukana tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyöni on toteutettu osana Lapsen ja nuoren hyvä arki -hanketta ja se on tehty työelämää varten tai yhteistyössä työelämän kanssa sekä vastaamaan lastenkodin osaston arjen haasteita ja tarpeita. Lapsen ja nuoren hyvä arki -hanketta organisoivat Laurea-ammattikorkeakoulu ja muita toimijoita olivat Tampereen yliopisto ja Sosiaalitalo Oy. Hanke oli vuosille 2008-2010. Hankkeelle rahoituksen oli myöntänyt Etelä-Suomen lääninhallitus ja hankkeen varsinaisena rahoittajana oli Euroopan sosiaalirahasto. Projektin pääasiallisena toimialueena oli Keski- ja Pohjois-Uusimaa ja kuntatoimijoina olivat Hyvinkää, Kerava ja Järvenpää. Tässä kehitystyössä oli mukana myös tutkimuskohteena oleva lastenkoti. Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli koulutuksen kehittäminen työelämälähtöisemmäksi. Tavoitteena oli kehittää yhteistyössä työelämän kanssa erilaisia työkaluja ja -menetelmiä, jotka vastaavat tämän päivän työelämän tarpeita ja haasteita. Tarkoituksena oli samalla auttaa opiskelijoita verkostoitumaan työelämän kanssa. (Lapsen ja nuoren hyvä arki -hanke 2008-2010). Tutkimuskohteena olevaan lastenkotiin on edellä mainittuun hankkeeseen liittyen tehty keväällä 2008 varsin kattava työväline: puuhapaketti.

Lapsen hyvä arki on laaja kokonaisuus. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millaista on lastenkodin arki, ja yhdessä henkilökunnan kanssa sosiaalipedagogisen teorian innoittamana kokeilla lasten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävää toimintaa ja tuoda heille kosketusta normaaliin perheen arkeen. Tällaisena toimintana pidän esimerkiksi ruoan valmistukseen osallistumista. Tämän lisäksi tarkoitus on lisätä lasten ulkoilua lähialueella esimerkiksi seikkailemalla lähimetsässä. Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan tarkoitus on siis kehittää lapsen osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja olla lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa. Henkilökunta pääsi vaikuttamaan toiminnan sisältöön tekemäni haastattelun kautta.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet

Ensimmäisenä tavoitteenani oli selvittää havainnointimenetelmän avulla, minkälainen on lastenkodin osaston lasten arki. Toisena tavoitteenani oli selvittää teoreettisesti, mitä lapsen hyvään arkeen laitoksessa kuuluu, miten lastenkodin arkea säädellään ja miten tätä arkea voidaan lastenkodissa parantaa.

Kolmanneksi halusin selvittää osaston henkilöstön käsityksiä, toiveita ja tarpeita osaston toiminnan kehittämiseksi lasten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävään suuntaan. Henkilökunnan omien toiveiden huomioiminen on tärkeää, koska näin sitoutuminen toimintaan sekä kehitystyöhön on todennäköisempää ja parempaa tai molempia.

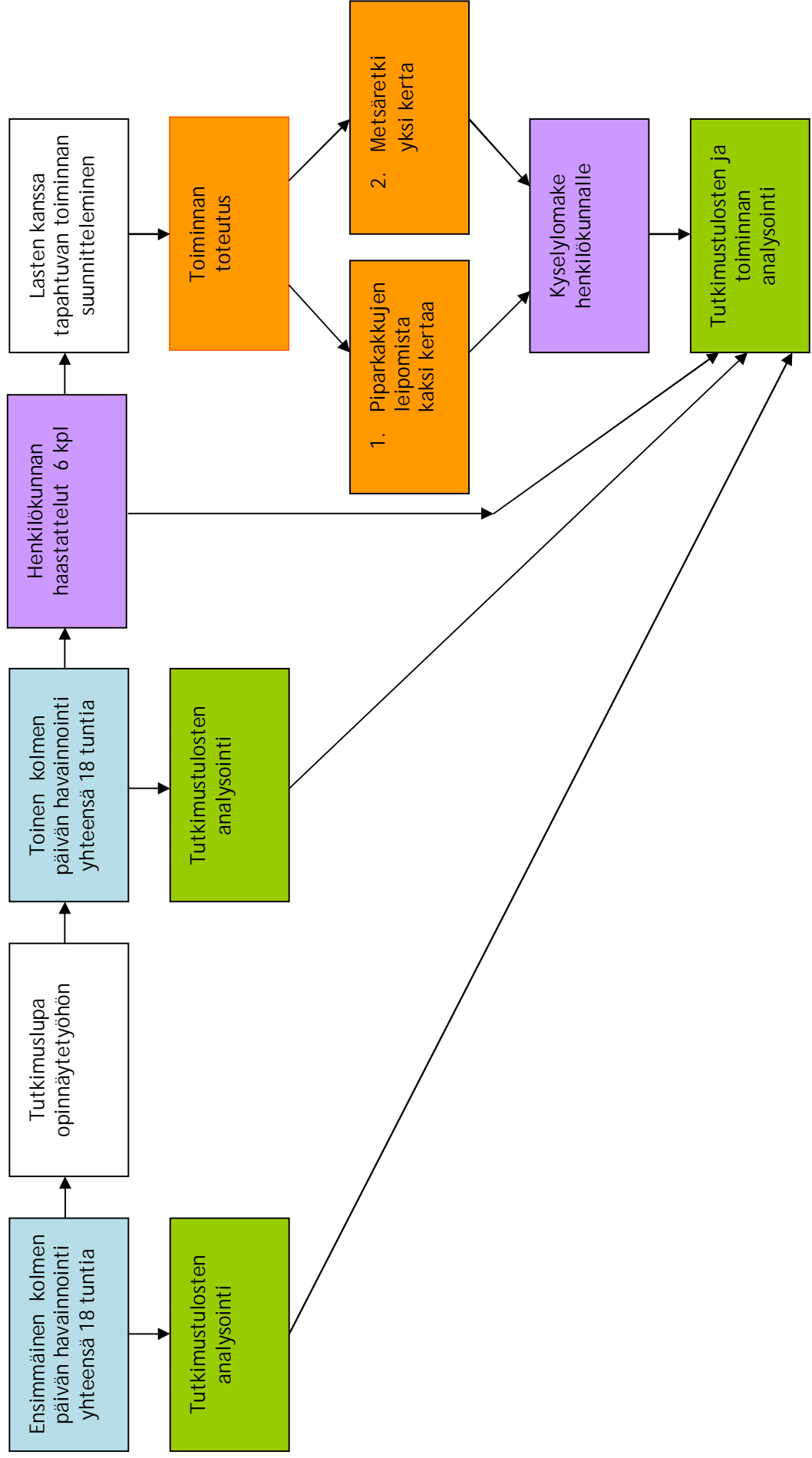
Neljänneksi tavoitteenani oli henkilökunnan haastattelujen pohjalta suunnitella ja kokeilla yhdessä henkilökunnan kanssa lasten hoitotyössä uudenlaista toiminnallisempaa otetta, jossa huomioitaisiin lasten osallisuus, yhteisöllisyys ja lasten kehitystä tukeva toiminta. Viidenneksi haluan selvittää tämän osuuden onnistumista, kehittämistarvetta sekä sen pysyvämpiä käyttömahdollisuuksia osaston tulevassa toiminnassa.

2.2 Opinnäytetyön toteuttaminen

Prosessi lähti liikkeelle syksyllä 2008. Havainnoin kolmen päivän ajan erään lastenkodin osaston toimintaa. Dokumentoin havainnot pitämällä niistä havainnointipäiväkirjaa. Saamani tulokset antoivat suuntaa toiminnan kehittämislle. Tein uuden kolmen päivän havainnoinnin syksyllä 2009 ja tämän jälkeen haastattelin henkilökuntaa selvittääkseni heidän tarpeitaan ja toiveitaan osaston toiminnan kehittämisessä. Tämän jälkeen suunnittelin lasten kanssa tapahtuvan toiminnan ja toteutin sen. Seuraavaksi selvitin toiminnan onnistumista, kehittämistarpeita ja toiminnan ottamista mukaan osaston arkeen pysyvämmiin pyytämällä henkilökunnalta palautetta kyselylomakkeella. Lopuksi kokosin kyselylomakkeiden vastaukset.

Tutkimuksen toteutuksen ja etenemisen prosessikaavio

3 Lastensuojelu

Lastensuojelun palvelurakenne on laaja kokonaisuus, johon kuuluu useita eri osa-alueita. Niiden tehtävänä on edistää ja tukea lapsen kasvua. Lastensuojelun palvelujärjestelmä tarjoaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, jonka toimenpiteitä ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto. Avohuollon tukitoimena lapsi voi olla lyhytaikaisesti sijoitettuna vastaanottoyksikössä. (Lastensuojelun käsikirja 1).

Ensimmäinen lastensuojelulaki laadittiin 1936, ja siihen tehtiin perusteellinen uudistus vuonna 1984 (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 3). Viimeisin uudistettu lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008 (Lastensuojelulaki 2007). Lain tärkein periaate on lapsen etu. Tämä periaate esiintyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklassa. (Kananoja, Lähteinen, Marjamäki, Laiho, Sarvimäki, Karjalainen & Seppänen 2007, 138). Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun (Lastensuojelun käsikirja 2, Lastensuojelulaki 4 §). Lain tarkoituksena on auttaa ja tukea perheitä sellaisissa tilanteissa, joissa heillä on vaikeuksia selvitä omin voimin. Perhe tai lapsi voi itse hakea apua esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolasta tai joku muu tekee viranomaisille lastensuojeluilmoituksen, jonka kautta lähdetään selvittämään lastensuojelun tarvetta sekä erilaisia tukitoimia. Mikäli vanhempien ja lapsen etu ovat ristiriidassa keskenään, tulee ensin lapsen etu. (Lastensuojelun Keskusliitto). Uuden lastensuojelulain keskeisimmistä tavoitteista oli lapsen osallisuuden vahvistaminen. Laki sisältää useita pykälä, joissa on mainittu lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Yksi lastensuojelullisista toimenpiteistä on huostaanotto, joka Taskisen (2007) mukaan on suuren yleisön parhaiten tuntema lastensuojelun toimenpide. Sitä väritetään ja siitä keskustellaan eniten: milloin on puututtu ”liian aikaisin” tai ”liian myöhään”. (Taskinen 2007, 49). Kuitenkin suurin osa huostaanotoista tapahtuu suostumukseen perusteella ja vain noin 18 – 20 % huostaanotoista on tahdonvastaisia huostaanottoja (Rautio 2005, 16-17). Lastensuojelullisista toimenpiteistä huostaanotto on viimeinen keino lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Toimenpiteenä se puuttuu voimakkaasti lapsen perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perheen itsemääräämisoikeuteen. Siten se on niin lapsen, perheen kuin työntekijänkin oikeusturvakysymys. (Lastensuojelun käsikirja 3). Huostaanotto on toimenpiteenä äärimmäisin keino, joka tehdään silloin, kun muuta mahdollisuutta ei enää ole (Roos 2004, 15).

Jokaiselle perheelle voi elämän aikana syntyä tilanne, jolloin omasta lapsesta huolehtiminen käy ylivoimaiseksi. Tilanne voi olla väliaikainen tai pidempiaikainen ja syntyä sellaisista ongelmista, joita perhe ei voi ratkaista ilman ulkopuolista apua. (Rutter 1990, 10-11). Lasten-

suojelulain (40§:n) mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä lapselle sijaishuolto, mikäli puutteet lapsen huolenpidosta tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti lapsen terveyttä ja kehitystä, tai lapsi vaarantaa vakavasti omaa terveyttään tai kehitystään päihteiden käyttämisellä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Sosiaaliportti)

3.1 Vastaanottoyksikön perustehtävä

Lapsi voidaan lastensuojelulain (38 §) mukaan sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle joko perhehoitoon tai laitoshuoltoon, "jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa" (Taskinen 2007, 45). Mikäli lapsi sijoitetaan laitoshuoltoon, tarvitaan vastaanottoyksikön tarjoamia palveluita. Tutkimani lastenkodin vastaanotto-osasto tarjoaa palveluitaan kiireellisissä sijoituksissa sekä lastensuojelutarpeen selvitystilanteen aikana. Lapsi voi asua vastaanottoyksikössä lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena vanhempien suostumuksella tai kiireellisesti sijoitettuna esimerkiksi lastensuojelutyön selvitystyöhön tarvittavan ajan.

Kyrönsepän ja Rautiaisen (1993) mukaan lastensuojelulaitoksen perustehtävät eroavat laitoksittain sen mukaan, minkälaisia lapsia niihin on sijoitettu. Huolto ja kuntoutus ovat yleiskäsite, joka kattaa kaikki mahdolliset perustehtävät ja työmuodot. Siihen kuuluu perushoito, hoito, kasvatusta, kuntoutus ja arviointi. Lastensuojelulaitoksessa kasvatusta tarkoittaa lapsen ikään sidottua eli iänmukaisen kasvun ja kehityksen tukemista, kulttuurille ominaisten asenteiden, arvojen, tietojen, taitojen ja psyykkisten valmiuksien välittämistä, opettamista ja harjaantumista. Lastenkotikasvatukselle tunnusomaista on sen tavoitteellisuus ja kasvattajien suunnitelmallisesti harjoittama toiminta. Lastenkotilapsilla on lastensuojelulaitoksessa tiettyjä kasvatustarpeita, joten on tärkeä ammattitaitoisen henkilökunnan avulla suunnitelmallisesti täyttää ne. Lastenkotilapsien kanssa keskitytään myös kehityshäiriöiden ja mielenterveyshäiriöiden hoitamiseen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 63-66).

Tutkimallani lastenkodilla on pitkä perinne lastensuojelupalveluiden tarjoajana. Viimeisten vuosikymmenen aikana työskentelymenetelmiä ja tapoja on uudistettu ja kehitetty vastaamaan ajan haasteita. Lastenkodin suurella piha-alueella on neljä rakennusta. Lastenkodilla on oma puisto, joka tarjoaa lapsille ja nuorille turvallisen paikan leikkimiseen ja pelaamiseen. (Lastenkoti X).

Lastenkoti kuvailee omaa työskentelyään lapsilähtöiseksi ja lapsikeskeiseksi, ammatilliseksi ja jatkuvasti kehittyväksi sekä joustavaksi. Lisäksi työntekijät kuvaavat toimintaansa avoimeksi, luottamukselliseksi ja dokumentoinnin avulla läpinäkyväksi. He määrittelevät arvioinnin jälkeen tavoitteet lapsi- ja perhekohtaisesti sekä niitä arvioidaan säännöllisesti. (Lastenkoti X).

Lapsen arjen hyvinä toimintaperiaatteina tutkimukseni kohteena olevassa lastenkodissa ovat lapsen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tarpeiden huolehtiminen. Näitä ovat muun muassa lapsen empaattinen kohtelevminen, lapsen herääminen ja levollinen nukahtaminen, terveellisen ravinnon tarjoaminen, riittävästä liikunnasta huolehtiminen, lapsen virikkeellinen toimintaympäristö sekä lapsen kehityksen mukainen tukeminen eri osa-alueilla. Lasta hoitavat aikuiset toimivat lasta, vanhempia ja sukua kunnioittaen, hyvässä yhteistyössä sekä huolehtivat omasta ammatillisesta kehittämisestään ja työssä jaksamisestaan. (Lastenkoti X).

Lastenkodin kaksi osastoa toimivat lyhytaikaiseen sijoitukseen tarkoitettuina vastaanotto-osastoina alle 18-vuotiaille lapsille. Toinen osasto on tarkoitettu pienemmille lapsille ja toinen nuorille. Lapset tulevat osastoille lastensuojelun sosiaalityöntekijän päätöksellä tai kii-reellisissä tapauksissa sosiaalipäivystyksen päätöksellä. (Lastenkoti X).

Tarvittaessa lapselle tehdään osastolla arviointi, jonka tarkoituksena on selvittää laaja-alaisesti lapsen tai nuoren tilannetta. Työskentely sisältää muun muassa lapsen tai nuoren verkoston kartoittamista, arjen, kasvatuksen ja huolenpidon arviointia sekä vuorovaikutuksen ja kehityksen seuraamista. Asiantuntemusta tarjotaan myös yksilö- tai vuorovaikutusarviointeihin sekä kotitilanteen selvitykseen. Tässä käytössä olevina menetelminä ovat MIM (Marchak Interaction Method), videoitu leikkihetki (Care-Index), vanhemmuuden mielikuvahaastattelu (WMCI) ja FAST (Family System Test). (Lastenkoti X).

3.2 Lastensuojelun sijaishuollon laatukriteerit

Ensimmäiset Suomen sijaishuollon valtakunnalliset laatukriteerit on julkaistu 29.11.2004 Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman Laituri-projektin tuloksena. Ne ovat syntyneet vuorovaikutuksessa sijaishuollon toimijoiden sekä Lastensuojelun Keskusliiton kanssa. Kriteereitä luotaessa on otettu huomioon erilaiset sijaishuoltomuodot sekä niiden erilaisuus. Sijaishuoltoa tuotetaan niin pienissä kuin isoissa, useiden yksiköiden tai osastojen organisaatioissa. Lisäksi sijaishuolto voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista. Laatukriteerit ohjaavat tarkastelemaan sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta. Lisäksi ne pyrkivät osoittamaan toiminnan kehittämisen tarpeita laadun arvioinnissa. Laatukriteerit toimivat hyvänä työvälineenä esimerkiksi lastensuojeluyksikön, työntekijöiden, palveluntarjoajan, palveluiden kilpailuttamisen, toimilupien myöntämisen ja sijaishuoltopaikan valvonnan asioissa. Näiden rakenteellisten asioiden lisäksi laatukriteerit kohdistuvat myös hoitoprosessin sisältöön. (Lastensuojelun Keskusliitto 2).

Lastensuojelun Keskusliiton laatukriteeristön mukaan sijaishuollon päämääränä on lapsen hyvä huolto, hoito ja kasvatus, joka on määritelty seuraavasti lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain ensimmäisessä pykälässä. Siinä sanotaan, että lapsen huollon tarkoitukse-

na on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi yksilön tarpeet huomioiden. Huollon tulee turvata lapsen ja vanhempien väliset läheiset suhteet. Lapselle tulee sen mukaan turvata ikätasoinen hyvä hoito ja kasvatusta. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö. Lapselle on annettava ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. (Lastensuojelun Keskusliitto 2004, 13).

Laatukriteereissä todetaan, että lastensuojeluyksikössä kasvatuksessa on tavoitteena toteuttaa lapsen yksilöllisiä tarpeita huomioivaa hoitoa ja kasvatusta. Nostan laatukriteereistä muutamia tähän opinnäytetyöhöni liittyviä kohtia. Yhtenä erillisenä asiana otan lapsen kohtaamisen häntä arvostaen ja myönteisen ja läheisten ihmissuhteiden luomisen. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan tässä tulee huomioida myös se, että sijaishuoltopaikan työntekijöiden tulee antaa lapselle onnistumisen- ja luottamuksen kokemuksia. Lisäksi työntekijät auttavat lasta tunnistamaan omia tunteitaan ja muiden tunteita sekä ilmaisemaan itseään. Työntekijä auttaa myös omalla esimerkillään ja ohjauksellaan lasta selviämään erimielisyyksistä sekä opettaa anteeksiantamista. Sijaishuoltopaikan tehtävänä on huolehtia lapsen arkielämän perustarpeista, joita ovat muun muassa ruoka, lepo, vaatetus, turvallisuus, puhtaus ja sairauksien hoitaminen. Näiden lisäksi Lastensuojelun keskusliiton laatukriteeristössä on mainittu, että sijoitusyksikön tehtävänä on tarjota riittävästi virikkeitä lapselle. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan sijaishuoltopaikan on huolehdittava lapsen turvallisuudesta, rajoista ja valvonnasta. Pakotteita, rajoittamista ja eristystä käytetään lain ja asetusten mukaisesti. Lapselle luodaan turvalliset olosuhteet sekä taataan fyysinen koskemattomuus. Tämän lisäksi lapselle opetetaan rajoja, sääntöjä, sopimusten tekemistä ja niiden noudattamista, jotta lapsi oppii kantaamaan itse vastuuta itsestään ja oppii asettamaan omalle käyttäytymiselleen rajat. Tämä tukee myös lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. Lastensuojeluyksiköllä tulee olla selkeät rajat, kirjalliset ohjeet ja menettelytavat valvonnasta, rajojen asettamisesta sekä käytettävistä rajoitteista ja pakotteista kuin myös palkitsemisesta. Lapsen käyttäytymisen valvonnan ja rajojen asettamisen tarkoituksena on tukea ja auttaa lasta. Henkilökunnan on kyettävä asettamaan lapsille turvalliset, johdonmukaiset ja ymmärrettävät rajat lasten ei-hyväksyttävälle käyttäytymiselle. (Lastensuojelun Keskusliitto 2004, 23–24).

Kaikki edellä mainitut asiat näkyvät lastenkodin arjessa. Niihin panostaminen on erittäin tärkeää ja tätä kautta taataan laatukriteerit täyttävää sijaishuoltoa. Opinnäytetyössäni lasten kanssa tapahtuvassa toiminnassa lapsille mahdollistetaan virikkeellistä toimintaa ja työntekijät ovat kanssani lapsille esimerkkeinä sekä ohjaavat toimintaa. Samalla aikuisten tehtävänä on tukea lasta ilmaisemaan itseään sekä auttamaan tunteiden tunnistamisessa. Samalla lasten toiminnalle luodaan turvalliset rajat ja opetetaan ryhmässä toimimiseen tarvittavia sosiaalisia taitoja.

Laatukriteereissä on lapsen hyvän arjen elementtejä sekä niissä on huomioitu lapsilähtöisyys. Opinnäytetyöni lähestymistapa ja sen keskeisenä käsitteenä käyttämäni sosiaalipedagoginen näkemys ja myös hyvinvointi tulevat hyvin esille laatukriteereissä. Opinnäytetyöni viidennessä luvussa selvennyvät edellä mainitut käsitteet. Laatukriteereissä mainitaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden tärkeys. Niiden avulla lapselle opetetaan sääntöjä, sopimusten tekemistä sekä vastuunottamista itsestään ja toisista, yhdessä olemista ja elämistä. Nämä taidot yhdistyvät monissa kohdin sosiaalipedagogiseen näkemykseen, koska ne opettavat ihmiselle tärkeitä taitoja, joiden avulla selvitään erilaisista elämän asettamista haasteista. Varhaiskasvatuksen perusasiat nivoutuvat toiminnan sisällössä hyvin; kuten virikkeellisen toiminnan järjestäminen ja tunteiden tunnistaminen.

4 Lapsilähtöisyys

2000-luvulla on alettu kiinnittää aiempaa enemmän huomiota lapsen kanssa tehtävään työhön sekä huomattu kuinka aikuislähtöistä se on. Lasten ääntä on kuultu heikosti lastensuojelussa. Vuonna 2008 tuli voimaan uusi lastensuojelulaki, jossa on otettu huomioon muun muassa lapsilähtöisyys ja lapsen osallisuus asioiden käsittelyssä. Tarkoituksena on lapsen äänen kuuluminen ja kokemusten näkyminen nykyistä enemmän lastensuojelutyössä. Muukoksen ja Tulensalon (ks. Huotari & Hurtig 2008, 163) mukaan lapsilähtöisyys on myös lapsikeskeisyyttä, joka näkyy lasten kanssa tehtävässä työssä. Tavoitteena on suojella, tukea, vahvistaa ja eheyttää lasta. Tämä tapahtuu kolmella eri tavalla: työskentelemällä suoraan lapsen kanssa, pitämällä työskentelyprosessit lapsikeskeisinä ja valitsemalla lapsikeskeisyys työtä ohjaavaksi periaatteeksi. Samassa artikkelissa tulee esille myös, että Rousun ja Holman (ks. Huotari & Hurtig 2008, 163) mielestä lapsilähtöisyyden tulee näkyä sijaishuollon työssä. Heidän mukaansa tarvitaan yhteistyötä lapsen ja vanhempien välillä ja sekä he korostavat, että vastaava sosiaalityöntekijä on keskeisessä asemassa lapsen edun valvonnassa. Tässä työssä on erityisesti huomioitava tuen ja palveluiden saatavuus perheiden tarpeiden mukaisesti, ennaltaehkäisy ja monipuolisuus, palvelut tukevat asiakkaiden oma-aloitteisuutta sekä osallisuutta, palvelut ovat korkealaatuisia ja luotettavia ja palvelut tuovat pysyviä sekä kiinteitä ihmissuhteita ja turvallisuutta lapsen elämään. (Huotari & Hurtig 2008, 161-163).

Lastensuojelussa puhutaan lapsen oikeuksista ja lapsen edusta sekä lapsilähtöisyydestä. Käytännössä tämä on kuitenkin hankala asia. Lastensuojelussa työntekijöiden yleinen käsitys on, että tällä hetkellä lastensuojelun asiakkaaksi tulevat lapset ovat yhä vaikeampihoitoisia sekä usein pitkäaikaisen terapiahoidon tarpeessa. Tämä asettaa haasteita myös sijoituspaikalle ja sen valinnalle. Sinko (2004, 74) esittelee turkulaiseen lastenkotiin tekemästä pitkäaikaisesta tutkimuksesta. Siinä tutkimuksen tehnyt Hukkanen totesi, että lasten psykososiaaliset oireet eli käytöshäiriöt ja emotionaaliset häiriöt ovat selvästi lisääntyneet 1990-luvulla ja vuonna 1999 jopa 64 %:lla Turussa sijoitelluilla lapsista oli psykososiaalisia oireita. Hukkasen mukaan

nämä oireet liittyvät ennen sijoitusta tapahtuneisiin traumaattisiin kokemuksiin sekä niiden laatuun ja määrään. (Sinko 2004, 74). Tämän tiedon pohjalta onkin aiheellista kysyä, onko lastensuojelu lapsilähtöistä sekä toteutuuko lapsen etu käytännössä? Tähän ovat perehtyneet muun muassa Hurtig ja Kajava (ks. Sinko 2004, 72), joiden mielestä lastensuojelussa huostanottojen toteutukset ovat pitkittyneet sekä kynnys huostaanoton tekemiselle on noussut. Ennen päätöksen tekemistä lapsen on oltava selvästi "vaurioitunut", vaikka lastensuojelussa puhutaan lapsen terveyden ja kehityksen "vaarantumisesta" ja "vaarantamisesta". (Sinko 2004, 72).

Lapsikeskeisen ajattelun yhtenä kantahahmona pidetään Jean-Jaques Rousseaut (1762) (Karlsson 2001, 37). Nykytiede kuitenkin korostaa oppijan subjektiivisuutta. Oppija konstruoi aktiivisesti maailmaa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Oppimisen ja kasvun kannalta tärkeänä elementtinä on yhteisö ja muut ihmiset. Lapsen eri kokemusten, tiedon ja osaamisen huomioiminen toiminnassa ja sen suunnittelussa on tärkeä. (Karlsson 2001, 46). Lapsilähtöisyys liittyy siis kiinteästi myös osallisuuteen sekä yhteisöllisyyteen. Lastenkodin toimintavoimissa mainitaan lapsilähtöisyys. Lasten kanssa tapahtuvassa toimintaosiossa on lapsen rooli tärkeässä asemassa, vaikka toiminta osin tulee aikuisen opastamana sekä ohjeistamana. Lapsi pääsee kuitenkin vaikuttamaan aidossa tilanteessa mukana olemalla jokaiseen hetkeen voimakkaasti omalla panoksellaan ja olemuksellaan.

Tutkimusten mukaan ne lapset, jotka ovat kokeneet kompensoivia ja suojaavia kokemuksia, ovat selvinneet ja he ovat kehittyneet sosiaalisissa ja emotionaalisissa taidoissa sekä ovat pysyneet rakentamaan eheämmän identiteetin. Lapsen kanssa työskentelyssä on otettava huomioon hänen osallisuutensa mahdollistaminen. Toiminnallisessa työskentelyssä lapsi saa kokemuksellista oppia, jonka avulla hän voi käsitellä omaa elämää ja sen ilmiöitä aidommin ja ymmärrettävämmin. Pelkillä välineillä ei voida työskennellä, vaan työskentely lapsen kanssa vaatii aina aidon aikuisen läsnäolon, toimintaan osallistumisen sekä vuorovaikutuksen. (Väli-vaara 2004, 19-20). Lastenkodissa aikuisten yhtenä tärkeänä tehtävänä on olla lasten kanssa, viettää aikaa heidän kanssaan sekä olla lasten lähellä ja ulottuvilla. Lastenkodissa voidaan yhteisten hetkien ja arkisten asioiden avulla auttaa lasta. Hetket eivät ole irrallisia eivätkä onnistuakseen välttämättä kaipaa eri välineitä. Tilanteet voivat olla esimerkiksi perushoidon yhteydessä tapahtuvaa arkista toimintaa tai yhteinen leikkihetki lapsen kanssa. Toiminnassa aikuisen tehtävänä on olla aidosti lapsen kanssa sekä läsnä. Yhteiset tekemiset tarjoavat lapsille eheitä ja kompensoivia kokemuksia. Toimintaan liittyy kiinteänä osana myös osallisuus sekä yhteisöllisyys ja niiden tarjoamat elementit.

5 Sosiaalipedagoginen viitekehys

Opinnäytetyössäni tarkastelen lastenkodin osaston toiminnan kehittämistä sosiaalipedagogisen viitekehyksen avulla. Hämäläinen (2003, 93-94) pitää sosiaalipedagogista ajattelua lastensuojelussa ja lasten kanssa tehtävässä työssä tärkeänä. Hänen mukaansa keskeisiä periaatteita sosiaalipedagogisessa työssä ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Kurjen (Kurki & Nivala 2006, 119) mukaan keskeistä yhteiskunnassa selviytymiselle on yhteisöllisyys, mikä vaatii kasvatuksellista tukemista. Hämäläisen ja Kurjen mukaan (Hämäläinen & Kurki 1997, 18) sosiaalipedagoginen ajattelutapa muodostaa ammatillisen perustan, jossa on kyse ajattelutavasta ja kysymysten asettelusta.

Hämäläisen mielestä sosiaalipedagoginen viitekehys soveltuu monenlaiseen kuntoutustoimintaan ja täydentää sekä lääketieteellistä että hoidollista ja sosiaalipoliittista orientaatiota. Hänen mukaansa lakisääteisessä kunnallisessa lastensuojelussa tämä toiminta- ja ajattelutapa on ilmeisen tärkeä, mutta tarvitsee rinnalleen muita orientaatioita, kuten esimerkiksi juridisia. Sosiaalipedagogisessa strategioiden kehittämisessä ei ole selkeitä rajoja tavoitteille ja keinoille, koska kyse on elämän keskellä olevista muuttuvista prosesseista. Kuitenkin se tarjoaa teoreettisen viitekehyksen sosiaalisten ongelmien syntyminen tutkinnalle ja dynamiikalle sekä ratkaisujen luomiselle ja ongelmien lieventämiselle. Sosiaalipedagogiikan kehittymiselle on erittäin tärkeä nähdä sekä sen mahdollisuudet että sen rajat. (Hämäläinen 2003, 93-96).

Sosiaalipedagogisella viitekehyksellä on pitkä historia. Espanjalainen Juan Luis Vives (1492-1540) kehitti jo 1500-luvun alussa pedagogisen ohjelman erityisesti orpojen ja köyhien lasten auttamiseksi. Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) ansiosta pedagogisessa ajattelussa kiinnitettiin huomio lapsen luontoon ja luonnollisiin tarpeisiin, joka loi perustaa lapsikeskeisen pedagogiikan syntyiselle. Tämän seurauksena lapsen hoidon sekä kasvatuksen laiminlyöntiä alettiin nähdä enemmän lapsen yksilöllisen kehityksen näkökulmasta. Historiallisesti merkittävänä sosiaalisen ajattelun kehittäjänä toimi sveitsiläinen Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827). Hänen kasvatusteoriassa sosiaalinen ja pedagoginen näkökulma kietoutuivat toisiinsa. Pestalozzin pedagogiikassa ensisijaista oli juuri köyhyyden ja muun sosiaalisen hädän ehkäisy ja lievittäminen. 1800-luvulla hän loi teoreettista pohjaa erityisesti kansakoululaitoksen ja lastenkotitoiminnan laajamittaiselle kehittymiselle. Saksalainen Johann Hinrich Wichern (1808-1881) tunnetaan erityisesti lastenkotitoiminnan kehittäjänä. Sosiaalipedagogiikan teoreettisen kehittymisen ja käsitteen käyttämisen merkittävinä henkilöinä olivat kasvatusteoreetikot Karl Mager ja Adolph Diesterweg, jotka 1800-luvun puolivälissä ottivat käsitteenä käyttöön sosiaalipedagogiikan. Niiden liittäminen sosiaaliseen huolenpitoon ja auttamistyöhön 1800-luvun lopulla vaikutti merkittävästi myös sosiologiseen ja sosiaalipoliittiseen tutkimukseen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 27-28).

Sosiaalipedagogiikalle ei löydy yksiselitteistä tai yhtä selkeätä määritettä. Se on "sosiaalinen" ja "pedagoginen"-sanojen yhdistämä käsite, jota voidaan tarkastella sosiaalisena ja pedagogisena näkökulmana ihmiseen, yhteiskuntaan, sosiaaliin ongelmiin ja niiden ratkaisemiseen. "pedagogiikka"-sana on yleisesti oppia kasvatuksesta, kun taas "sosiaalinen"-sanalla on useampia merkityksiä. Sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja toimintaan kuuluu se, että pyritään selvittämään sosiaalisten ongelmien syntyä sekä ilmenemismuotoja ja niiden vaikutuksia. Näiden avulla pyritään hahmottamaan pedagoginen strategia ongelmien ehkäisemiseksi ja lievittämiseksi. (Hämäläinen & Kurki 1997, 10-15). Hämäläinen pitää sosiaalipedagogiikan perusteena elämänhallintaa ja sen tukemista elämänkaaren kaikissa eri vaiheissa, lisäksi auttamista esimerkiksi juuri lasten- ja nuorten sosiaalisissa vammoissa. Tanskalaisen Bent Madsenin mukaan on keskeistä edistää yhteiskuntaan integroitumista juuri siellä, missä se on uhattuna ja missä ollaan sosiaalisen yhteiskunnan ulkopuolella. (Hämäläinen 2003, 32-35). Hämäläisen mielestä sosiaalipedagogiikkaa voidaan pitää keskeisenä viitekehysteoriana silloin, kun toimintamme suuntautuu ongelmien ehkäisyyn ja niiden lieventämiseen (Hämäläinen 2003, 18-19).

Sosiaalipedagogisessa ajattelussa osallisuutta pidetään tärkeänä asiana. Käsitteelle osallisuus ei ole yksiselitteistä määritelmää. Nuorten osallisuutta tutkinut Gretchel määritteli osallisuuden voimaantumisen ja valtautumisen (empowerment) tunteena. Hän painottaa kokemusta ja nuoren kykyä asettaa itsensä toimijan asemaan. Osallisuus voidaan ymmärtää osattomuuden ja syrjäytymisen vastakohtana. Tällöin toiminnan painopiste on korjaavassa toiminnassa ja siinä, että osattomat saadaan osallisiksi. (Piironen 2009). Lasten osallisuudesta on säädöksiä myös perustus-, kunta- ja nuorisolaissa sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Perustuslain 2:6:ssa sanotaan, että "ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä". Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Perustuslaki). Meillä Suomessa lapsen oikeuksista heikoimmin tunnettu on lapsen oikeus osallistumiseen, vaikka juuri osallistumisella on merkitystä lapsuuden arvostuksen kannalta. Mitä paremmin lapsi otetaan huomioon toimijana ja kansalaisena, sitä arvostetummaksi hän kokee itsensä. Toteutuakseen tämä vaatii välittäviä aikuisia. Tavoitteena osallistuvassa kasvatuksessa on opettaa lapsille, että asioiden eteen jonkun täytyy tehdä jotain, eivätkä asiat vain tapahdu. Tämän seurauksena lapsesta kehittyy kriittisesti ja avoimin silmin maailmaa katsova kansalainen. Kasvatuksellinen vastuu säilyy lasten osallistumisen aikana aikuisella. Aikuinen määrittelee rajat sekä arvioi lapsen kehitystason mukaisen vastuunkantokyvyn. Kehitystason mukainen vastuunottokyky on tärkeä, jotta lapsen on helpompi myöhemässä elämässään osallistua ja vaikuttaa. Lasten osallistuvan toiminnan mahdollistavat tai estävät aikuisten käsitykset sekä heidän arvomaailmansa. Osallistuvan toiminnan tarkoituksena ei ole kasvattaa lapsista pieniä aikuisia. Tästä syystä aikuisuuden normit eivät saa määritellä lasten osallistumisen muotoja, vaan on pyrittävä löytämään lapsille luontaiset tavat toimia. (Piironen 2009). Tällä tavoin lasta tuetaan hänen kehityksessään.

Sosiaalipedagogiikassa ollaan kiinnostuneita sellaisista oppimis- ja kasvuprosesseista, jotka auttavat ihmisen yhteiskunnallista toimintakykyä, sosiaalisen identiteetin muodostumista ja itsenäisyyttä riittävän elämänhallinnan saavuttamiseksi (Hämäläinen 2003, 35–36.) Kasvuprosessissa ihmistä autetaan näkemään mahdollisuuksia sekä auttamaan itseään ulos vaikeuksista, koska sosiaalisten ongelmien kanssa kamppailevalla ihmisellä on puutteellinen subjektiivisuus. Tällöin hän on kykenemätön tarttumaan asioihin ja muuttamaan niitä. Tämä vaatii subjektiivisuuden vahvistamista. Hämäläinen määrittelee subjektiivisuuden ihmisen jokapäiväisessä elämässä ilmenevinä ominaisuuksina, kuten kykynä olla itsenäinen, ottaa vastuuta, toimia moraalisesti, kehittää itseään tietoisesti ja vaikuttaa omaan elämänsä kulkemaan. Samalla se on tietoista yhteiskunnan jäsenyyttä, osallisuutta ja yhteiskuntaan osallistumista sekä valmiuksia toimia yhdessä toisten kanssa. Subjektiivisuus on enemmän ominaisuus kuin ilmiö, ja sitä voidaan parhaiten vahvistaa kohtelemalla ihmistä subjektina. (Hämäläinen 2003, 61–62.) Hyvinvointi on subjektiivinen käsite; se mikä on toiselle äärimmäistä hyvinvointia, voi olla toiselle jotain aivan muuta. Poliitiikan avulla voidaan kuitenkin merkittävästi vaikuttamaan siihen, mikä on yhteiskunnan hyvinvoinnin yleinen taso, joten valtion rooli on huolehtia sosiaalisen turvaverkon riittävyydestä ja sen kattavuudesta. (Keränen, Nissinen, Saarnio & Salminen 2001, 10–13).

Sosiaalipedagogiikassa pyritään auttamaan ihmistä saavuttamaan elämänlaadun kannalta välttämätön elämänhallinta ja lisäämään hänen osallisuuttaan sekä auttamaan häntä integroitumaan yhteiskuntaan (Hämäläinen 2003, 35–36.) Toisin sanoen sosiaalipedagogisella näkökulmalla on käyttöä siellä, missä ihmisillä on vaikeuksia kiinnittyä, löytää paikkaansa ja saavuttaa elämänlaatuaan ylläpitävää elämänhallintaa (Hämäläinen 2003, 61–62.) Voidakseen kiinnittyä yhteiskunnassa vallitsevaan sosiaaliseen järjestelmään (normeihin, tapoihin ja moraalisiin) tulee ihmisen hyväksyä se, mitä sosiaaliseen järjestykseen kuuluu. Hämäläisen mukaan ihmisen ei tarvitse hyväksyä yhteiskunnan epäkohtia, vaan hänellä tulee olla kyky toimia yhteiskunnassa ja sen eri instituutioissa eli kiinnittyminen on normaaliin elämänsä kulkemaan kuuluvaa. Tällainen ihminen opiskelee, kehittää itseään, ponnistelee ammatillisesti, valvoo etujaan ja hänellä on tyydyttäviä ihmissuhteita, kykyä elää toisten ihmisten kanssa ja kykyä osallistua elämänlaadun ja elämänhallinnan kannalta merkityksellisiin järjestelmiin ja yhteisöihin. (Hämäläinen 2003, 80.) Myös Kurki tuo esille yhteiskunnan muutoksiin sopeutumisen. Hän huomauttaa myös, että sen kehittäminen vaatii sosiaalisten taitojen ja valmiuksien saamista ja kehittämistä. Hän on samaa mieltä Hämäläisen kanssa siitä, että tällainen ihminen kykenee paremmin selviytymään yhteiskunnan muutoksista ja sopeutumaan paremmin yhteiskuntaan ja kykenee kehittämään sitä. Näiden saavuttamisen edellytyksenä on, että ihminen kuuluu johonkin ryhmään ja tuntee itsensä arvostetuksi, on ryhmänsä hyväksymä ja kykenee vaikuttamaan ryhmän kehittymiseen ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Ihminen osallistuu ja on sosiaalinen. Tämä vaatii ihmisen tukemista aktiiviseen tekemiseen sekä kasvatuksellista tukemista. (Kurki & Nivala 2006, 119). Osallisuudella on siis merkittävä osuus syrjäytymisen

kokemuksen ehkäisemisessä. Lastenkoti voi tarjota lapselle osallisuuden tunnetta ja tätä kautta ehkäistä syrjäytymisen uhkaa. Opinnäytetyössäni lasten kanssa tapahtuvassa toiminnassa lasten osallisuus näyttäytyy yhteisenä toimintana, jossa lapset voivat vaikuttaa toimintaan, mutta kasvatuksellinen vastuu säilyy aikuisilla.

Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat sosiaalipedagogiikassa keskeisiä. Yhteisöllä voidaan Rainan ja Haapaniemen (2007, 34-35) mukaan tarkoittaa sellaista toiminnallista kokonaisuutta, jonka jäsenillä on yhteisesti ymmärrettyjä arvoja, tavoitteita sekä yhteistä toimintaa niiden saavuttamiseksi. Yhteisöllisyys syntyy yhteisössä tapahtuvassa jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta. Yhteisön jäsenet ovat tietoisia heitä yhdistävästä asiasta, ja tämä tuottaa yhteisöllisyyden tunteen. Toimiakseen yhteisö tarvitsee rakenteita vuorovaikutukselle sekä toiminnan jäsentämiselle. Näitä rakenteita ovat muun muassa johtajuus, työnjako, keskustelu- ja päätöksenteko. Yhteisöllisyys on ryhmän kehittyvä ominaisuus. Useimmiten yhteisöt koostuvat pienemmistä ryhmistä, joko luonnollisesti tai tietoisesti rakentamalla. (Raina & Haapaniemi 2007, 34-35).

Yhteisöllisyyden avulla opitaan monenlaisia taitoja. Ihminen voi opetella sosiaalisia taitoja, ja parhaiten tämä onnistuu eteen tulevaisuuden arkisissa elämän tositalanteissa. Pienet lapset opettelevat taitoja esimerkiksi leikkiessä. Lapsena ihminen on herkkä oppimaan erilaisia taitoja kuten esimerkiksi sosiaalisia taitoja. Tästä syystä juuri aidossa elämässä tapahtuva oppiminen ja esimerkit ovat tärkeämpiä kuin niitä varten erikseen järjestetyt oppitunnit. (Raina ym. 2007, 36). Yhteisöllisessä työtavassa hyötynä on se, että ihminen oppii tuntemaan muita sekä itseään (Raina ym. 2007, 83). Erik Allardt toi esille, että yhteisöllisyyden puute tuo suoria seurauksia yksilölle. Kliinisten tutkimusten avulla on voitu osoittaa, että syrjäytyminen ja yhteisön ulkopuolelle jääminen on aiheuttanut neurooseja ja psykooseja. (Allardt 1976, 44).

Opinnäytetyöni tavoitteena on yhteisen toiminnan avulla lastenkodin arjen parantaminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Hyvinvointia on määritelty usealla tavalla. Suomessa Allardt määritteli vuonna 1976 hyvinvointikäsitteen kolme ulottuvuutta. Hänen määritelmänsä muodostuu kolmesta ihmisen perustarpeesta ja niiden tyydyttämisestä. (Forss & Vatula-Pimiä 2007, 24-25). Nämä kolme hyvinvoinnin ulottuvuutta ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being) (Allardt 1976, 38). Edellä mainitut ulottuvuudet perustuvat Allardt'n empiriseen tutkimukseen. Nämä perustarpeet tulevat esille ihmisiltä kysyttäessä, mitä he pitävät hyvinvointinsa kannalta tärkeinä asioina. Hyvinvointiin liittyy kiinteästi myös käsite elämänhallinta, joka Roosin mukaan on ihmisen itsensä sisäistä ja ulkoista sopeutumiskykyä elämäntilanteeseensa. Sisäinen elämänhallinta on ihmisen kykyä kohdata vaikeuksia elämässään. Hyvä elämänhallinta auttaa ihmistä kestämaan pettymyksiä ja hänellä on elämäänsä pitkäjänteinen ja kärsivällinen ote. Tämä tuo sosiaalityölle haasteita, koska ihmisten ulkoisia puitteita voidaan tukea sosiaaliturvan avulla. Sisäiseen elämänhallintaan on huo-

mattavasti vaikeampi vaikuttaa sekä saada ihminen uskomaan itseensä ja tulevaisuuteensa sekä motivoitumaan. Asia saattaa olla niin, että ihmistä ei nujerra hänelle tapahtunut asia vaan hänen oma tapansa suhtautua siihen. (Forss ym. 2007, 25-26).

Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogisessa työssä kohdataan usein ihmisiä, joiden elämäntietä on ollut poikkeuksellista ja joilla on ollut traumaattisia kokemuksia. Esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityössä kohdattavilla lapsilla on usein ollut äärimmäisen haavoittavia kokemuksia. Nämä ongelmat vaativat usein pitkäkestoisia psykiatrisia hoitoja. Sekä psykiatrinen hoito että sosiaalipedagoginen työ täydentävät ja tukevat toisiaan. Molempien tarkoituksena on auttaa ihmistä selviämään sekä käsittelemään asioita ja vahvistumaan yksilönä. (Hämäläinen 2003, 66-75). Myös Kanaoja (1995) tuo esille, että lastensuojelutoimenpiteiden kohteiksi joutuneilla lapsilla on riski joutua syrjäytyneiksi eikä lastensuojelu ole välttämättä pystynyt katkaisemaan ongelmien siirtymistä sukupolvelta toiselle. Tällä tarkoitetaan, että lastensuojelun asiakkuus on siirtynyt vanhemmilta heidän omille lapsilleen. Lapsuuden ihmissuhdevauriot sekä kasvuolosuhteet luovat otollista pohjaa mielen järkkymiselle, mikä saattaa synnyttää kierteen päihteiden käyttöön. Tätä kautta syntyy toisiaan vahvistavia ongelmakierteitä, mikä puolestaan synnyttää huono-osaisuutta. (Taskinen 2001, 9-10). Törrönen ja Mäenpää puhuvat myös siitä, miten lastenkotilapsilla on useita traumaattisia kokemuksia sekä monia kehitystä vaarantaneita tekijöitä takanaan, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen. Näistä kokemuksistaan huolimatta lapsi on vanhemmilleen usein lojaali eikä välttämättä koe oman hyvinvointinsa vaarantuneen. Lapsi on saattanut olla yksin yötä kotona, häntä ei ole haettu ajallaan päivähoidosta, vanhemmat käyttävät runsaasti päihteitä tai heillä on mielen-terveysongelmia. (Törrönen & Mäenpää 1995, 11-21). Tästä syystä on tärkeä ottaa lastenkodissa ja sen toiminnassa huomioon nämä seikat. Toiminnassa olisi tarjottava mahdollisimman paljon tukea sekä pyrittävä antamaan lapselle paljon mahdollisuuksia olla yhteiskunnan jäsen.

Opinnäytetyössäni toiminnallisessa osuudessa tavoitteena on, että lapset pääsevät kokeilemaan omia taitojaan. Lapset pääsevät olemaan oma-aloitteisia, vastuullisia ja pääsevät kehittämään yhteistyökykytaitojaan niin aikuisten kuin toisten lasten kanssa. Tutkimani lastenkoti tarjoaa lapsille hyvää perushoitoa sekä erilaisia terapioida, joiden avulla pyritään auttamaan lasta ymmärtämään omaa elämäänsä paremmin ja tätä kautta selviytymään vaikeista kokemuksista.

Lapsen kasvua oleellisesti tukeva tekijä on se, että muistamme lapsen oppivan parhaiten esimerkin voimalla ja mukana elämällä. Kurjen ja Nivalan (2006) mukaan kasvatusyhteisön kriittinen piste on siellä vallitsevat suhteet eli miten siellä kohdataan muita ihmisiä ja minkälaisessa arvomaailmassa siellä toimitaan. Toisena tärkeänä kohtana on jokaisen ihmisen yksilöllinen hyväksyminen ja erilaisuuden kunnioittaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö on tutkinut varhaiskasvatusta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen,

demokratiaan, osallisuuteen ja välittämisen etiikkaan. Tämän mukaan kaikkea päiväkodissa tässä tapauksessa myös lastenkodissa tapahtuvaa toimintaa tulisi arvioida. Tulisi myös arvioida sitä, onko toiminta tukahduttavaa ja ketä toiminta kulloinkin palvelee. Käytänteiden tulisi lähteä lapsen parhaasta ja olla hänen parhaakseen. (Kurki & Nivala 2006, 172-173). Suhteellisen pitkään maailmalla on vallinnut yksimielisyys siitä, että pitäisi löytää sellaisia uusia metodeja, jotka tukevat lapsen ja nuoren kasvua. Niiden tulisi Kurjen (2002, 106) mukaan herättää aloitteellisuutta, vastuullisuutta ja yhteistyökykyä. Opinnäytetyössäni lasten kanssa tapahtuvassa toiminnassa lapsi tehdään tärkeäksi ja luodaan tilanteita, joissa hän kokee itsensä hyväksytyksi. Tavoitteena on omanarvon tunteen lisääntyminen. Yhdessä toimiminen opettaa lapsille toisista välittämistä ja heille tulee tunne, että lastenkodin aikuiset välittävät heistä. Useilla lastenkotilapsilla on vuorovaikutustaidoissa puutteita, koska perhe on saattanut olla kyvytön luomaan lapsille riittäviä vuorovaikutustaitoja ja olemaan heille riittävän hyvänä mallina. Tästä syystä otin toiminnassa huomioon osallisuuden tärkeyden: jokaisen lapsen osallistuminen on tärkeä. Halusin luoda lapsille mahdollisimman normaalia toimintaa, jota on myös jatkossa mahdollista jatkaa lastenkodin arjessa.

Opinnäytetyössäni lapset oppivat tekemällä myös arjen taitoja. Tämän kautta lapsilla on samalla tilaisuus vertaistukeen ja he saavat kokemusta uusista tilanteista selviämisestä. Tämä on erittäin tärkeää, koska lapsilla on useita traumaattisia kokemuksia takanaan. Näin heille syntyy uusia ja hyviä kokemuksia, jotka ovat yhtenä eheyttävänä tekijänä vaikuttamassa lapsen tulevaisuuteen.

6 Varhaiskasvatus ja lapsen kehityksen tukeminen

Lastensuojelun ennaltaehkäisevät ja tukevat toimet eivät aina riitä, kuten aikaisemmin työssäni olen tuonut esille. Lastensuojelussa olevilla lapsilla on takanaan useita traumaattisia kokemuksia ja heidän perheidensä tilanteet ovat vaikeita. Roosin mukaan etenkin huostaan otettujen lasten kohdalla lastensuojelun tärkeä tehtävä on korjaaminen ja paikkaaminen, eräänlainen yhteiskunnan huoltomiehenä toimiminen. (Roos 2004, 85). Kuopion yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella professori Niemelän ja Lahikaisen turvattomuuden taustoista tehdystä tutkimuksesta ilmeni muun muassa, että turvattomuutta aiheuttaa tunne pahan sattumisesta, niin ettei ihminen voi siihen itse millään tavalla vaikuttaa. Tällöin selviytyminen ei ole omassa hallinnassa. Turvattomuutta lapselle aiheuttaa se, ettei hänelle ole kehittynyt hyvää ja vakaata suhdetta äitiinsä. (Järventie, Lähde & Paavonen 2006, 93-94).

Lapselle ovat tärkeitä ne ihmiset, joiden kanssa hän on vuorovaikutuksessa ja jotka auttavat lasta myös suodattamaan ja käsittelemään hänen ympärillään tapahtuvia asioita. Kiintymyssuhde lapseen on tärkeä. Lapselle varhaislapsuudessa tapahtuneet asiat vaikuttavat lapseen sekä välittömästi että pidemmällä aikavälillä. Lapselle suurta turvattomuutta tuo se, että

hänet jätetään yksin. Yksin jätetty lapsi ei löydä vastauksia kysymyksiinsä tai ratkaisua joutuessaan tilanteeseen, jossa hän tarvitsee apua. (Järventie ym. 2006, 99-10). Lastensuojelun toimenpiteiden kohteena olevilla lapsilla on esimerkiksi yksinäisyyden tunnetta ja vaurioituneita äiti-lapsisuhteita. Lastenkodissa aikuisen on tärkeä olla lapsen kanssa ja lähellä.

Omahoitajalla on lastensuojelussa merkittävä rooli. Hän voi auttaa lasta monella tavoin. Sinkkonen ja Pihlaja tuovat esille, että omahoitaja viettää lapsen kanssa enemmän aikaa kuin muu henkilökunta. Samalla tämä yhdessä vietetty aika ja tekeminen tarjoavat lapselle korjaavia kokemuksia. (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 117).

Lapsen kehitykseen vaikuttavat sekä geneettiset, biologiset ja vuorovaikutukselliset tekijät. Ne toimivat vuorovaikutuksessa toisiinsa ja ovat toisistaan riippuvaisia. Viimeaikaisten tutkimuslöydösten mukaan varhaislapsuudessa saadun jatkuvan psyykkisen ylikuormituksen kokenut lapsi on koko ajan ylivirittyneessä tilassa. (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 15-17). Ylivirittyneellä lapsella saattaa olla keskittymis- ja oppimisvaikeuksia, ja korjaantuaakseen nämä vaativat turvallisuuden tunnetta sekä lähellä olevaa aikuista. Lapsi saattaa omalla käyttäytymisellään kokeilla erilaisia asioita. Karkaamisella hän kokeilee sitä, kuka hänestä välittää. Huonosti käyttäytymisellä lapsi saattaa tavoitella uudelleen hylätyksi tulemisen kokemusta, mutta tällä kertaa hän kokee itse hallitsevansa erotilanteen. Tyypillisiä lapsen kehityksen ongelmia kehittyvät ihmissuhteissa, tunne-elämässä, käyttäytymisen kontrollissa, sekä kognitiivisessa kehityksessä esimerkiksi kielenkehityksessä ja abstraktissa ajattelussa ja ajantajunnassa. Myös kehon tuntemus ja motoriikka saattaa olla häiriintynyt. (Sinkkonen & Kalland 2001, 204-206).

Huostaan otetun lapsen kehityksen tukeminen on haasteellinen ja moninainen tehtävä, kuten edellä olevista asioista käy ilmi. Näin ollen on oleellista tietää varhaiskasvatuksen perusasioita, jotta lasta kyetään auttamaan sekä kehitystä tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla myös sen ajan, jonka lapsi viettää vastaanottoyksikössä. Lisäksi vastaanottoyksikössä tehdään tärkeitä arviointia muun muassa lapsen kehityksestä ja siihen liittyvistä asioista. Tästä syystä käyn lyhyesti opinnäytetyössäni läpi varhaiskasvatuksen perusasioita. Samaa ajatusta tukevat Saarinen, Ruoppila ja Korkiakangas (1999). Heidän mukaan on olennaista, että kasvatuksesta tiedetään, mitä kehitysvaihetta ihminen on missäkin elämänsä vaiheessa käymässä läpi. Näin aikuinen voi omilla toimillaan tukea lasta tässä kehityksessä. Edellisen lisäksi yhtä tärkeä on tietää, miten pitkälle lapsi omassa kehityksessään on jo edennyt, jotta aikuinen voi asettaa kehitystä vastaavia vaatimuksia. (Saarinen & Kump. 1999, 109). Vastaanottoyksikössä on vauvaikäisiä lapsia vähemmän ja sijoitukset pyritään pitämään lyhyinä ja heidät pyritään sijoittamaan mahdollisimman nopeasti perhehoitoon. Tästä syystä en keskity vauva-ajan kehityspsykologiaan.

Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, minkälaisessa ympäristössä hän kasvaa, koska oman toimintansa kautta lapsi rakentaa käsitystä itsestään ja ympäristöstään. Lapsen maailmankuva on jatkuvasti rakentuva ja laajentuva. Lapsi jäsentää elämäänsä maailmankuvansa kautta. Sen kautta lapsi jäsentää ja tulkitsee omia uusia kokemuksiaan. (Takala & Takala 1988, 135). Kaikki nämä edellä mainitut asiat vaikuttavat lasten käyttäytymiseen, mikä puolestaan vaikuttaa opinnäytetyössäni varsinaiseen lasten kanssa tapahtuvan toiminnan suunnitteluun. Edellä mainitun toiminnan onnistuminen vaatii, että suunnittelussa on otettava huomioon monenlaisia asioita. Näitä ovat muun muassa käytettävissä oleva aika, lasten keskittymiskyky, lapsen kanssa oleminen, aikuisen läsnäolo ja korjaavien kokemusten mahdollistaminen.

Varhaislapsuuden kehitystutkimukset ovat osoittaneet, että sosiaalinen kiinnittyminen vaikuttaa ihmisen sisäiseen motivaatioon sekä sen vahvistumiseen. Tutkimuksissa on kokeellisesti osoitettu, että lapsen kokemus läsnäolosta ja kannustus auttavat lasta. Jos aikuinen sitä vastaan ei ole kiinnostunut lapsesta ja on hänelle vieras eikä osoita huomiota, lapsen sisäinen motivaatio romahtaa, vaikka lapsi suorittaisi itselleen mieluistakin asiaa. (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 183). Lastenkodissa olevien lasten kanssa työskennellessään aikuisen on tärkeä osoittaa lapselle, jotta lapsen sisäinen motivaatio säilyy ja vahvistuu. Opinnäytetyössäni lasten kanssa tapahtuvan toiminnan aikana lasta kannustetaan ja hänelle osoitetaan, että hän on hyvä ja luodaan lapselle onnistumisen kokemuksia.

6.1 Motorinen kehitys

Lapsen motorinen kehitys seuraa kiinteästi lapsen fyysistä kasvua sekä luuston, lihaksiston ja hermoston kypsymistä. Tämän kehityksen varmistaminen ja takaaminen edellyttää, että lapselle annetaan mahdollisuus tutkia omia liikkeitään ja liikkua. Lapsen kehityksen kannalta olisi parasta, jos lapsi saisi kokeilla liikkeitään sekä oman kehonsa toimintamahdollisuuksia eri tilanteissa. Vaihtelevia olosuhteita ovat muun muassa ulkona liikkuminen ja metsässä liikkuminen, koska ulkona luonnossa voi harjoitella vaihtelevissa olosuhteissa. Näin liikkeiden hallinta lisääntyy ja kehittyy sekä luodaan riittävä perusta myös liikunnallisten taitojen perustalle. Tanssi ja muu rytminen liikunta puolestaan auttaa lasta kehittämään liikkeenhallintatekijöitä. Toimintaleikit ovat hyviä liittämaan liikkeitä ja havaintoja yhteen. Motiivina niissä toimii liikkumisen ilo. Iloisen liikunnallisen leikin ollessa yhteisleikki harjoittaa lapsi samalla rooli- ja sääntöleikkejä. Tällöin leikillä on myös vaikutuksia lapsen sosiaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Leikkiroolin tärkeänä tehtävänä on samalla auttaa lasta leikin kautta koskettamaan todellisia toimia. Rooli auttaa lasta myös keskittymään olemaan tarkkaavaisempi esimerkiksi aikuisen antaessa ohjeita tai lasten keskinäisten sääntöjen mukaan leikittäessä. Näissä leikeissä opitaan yhteistyötaitoja sekä sääntöjen luomista ja niiden noudattamista. Lapsen oppiessa omat liikkumis- ja toimintamahdollisuutensa hänelle kehittyy kehonkaavio sekä hän alkaa hahmottaa omaa minäänsä, joka on sitä parempi, mitä suotuisimmat motoriset taidot

lapsi on saanut. Tästä syystä onkin erittäin tärkeä antaa lapselle suotuisa kuva itsestään ja motorisista taidoista, vaikka niissä olisi viivästymiä tai puutteita sekä auttaa häntä käyttämään olemassa olevia taitojaan mahdollisuuksiensa mukaan. (Saarinen ym. 1999, 111-118).

Opinnäytetyössäni havainnoinnin avulla oli tärkeä nähdä lasten motorisia taitoja. Seuraamalla lapsia aidoissa ja arkisissa tilanteissa pystyin tekemään havaintoja heidän motorisista taidoistaan ja kehityksestään. Niiden perusteella oli helpompi suunnitella sellaista toimintaa, joka auttaa lapsia motorisessa kehityksessä ja tuo lapselle tärkeitä onnistumisen kokemuksia ja tätä kautta auttaa lasta hahmottamaan omaa minäkuvaansa.

6.2 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan tiedon hankintaan, käsittelyyn ja prosessisointiin liittyvän toiminnan kehittymistä. Näitä toimintoja ovat muun muassa puheen vastaanottaminen, puheen- ja käsitteenmuodostus sekä erilaiset päättelytoiminnot. Tarkkaavaisuus ja muisti ovat myös kognitiivisia toimintoja. Kognitiivisen kehityksen kautta lapsi oppii ymmärtämään itseään, ympäristöään sekä toisia ihmisiä. Käytämme kognitiivisia taitoja arkielämässämme huomaamattamme päivittäin esimerkiksi puhuessamme tekemistämme havainnoista, oppimisesta, muistamisesta ja ajattelussamme. Kognitiivinen kehitys on näiden kaikkien osa-alueiden kehitystä. Ihmisen kielenkäsittelytaidot ovat kiinteästi yhteydessä kieleemme, joten kielen omaksuminen kuuluu myös kognitiiviseen kehitykseen. (Saarinen ym. 1999, 118).

Jean Piagetin kognitiivista kehitysteoriaa pidetään edelleen tärkeimpänä. Saamastaan kritiikistä huolimatta se on edelleen hyvä pohjateoria. Teorian perusoletuksena on, että jokainen lapsi käy vaihe vaiheelta samat kehitysvaiheet läpi. Jokaisella lapsella on ajallista poikkeavuutta, mutta siirtyminen seuraavaan vaiheeseen edellyttää edellisen vaiheen läpikäymistä. Piagetin mukaan lapsi oppii kielen 2-7 vuoden ikäisenä, ja tätä kutsutaan esioperationaaliseksi vaiheeksi. Lapsen kielellinen kehitys etenee ääntämisestä sanoihin ja sanojen tavutukseen, jonka jälkeen lapsi osaa muodostaa lauseita, ja myöhemmässä vaiheessa tulee kieliopillisia osaamisia esimerkiksi taivuttamista yms. sekä kielen käyttöä eri tilanteissa. Sanojen merkityksellisuuden ymmärtäminen vaatii kognitiivista kehittymistä. (Saarinen ym. 1999, 120-121). Kieli on lapselle tärkeä asia, jonka avulla hän voi viestiä eli kommunikoida muiden kanssa. Kieli toimii ajattelun välineenä. Samalla kieli toimii myös käyttäytymisen itsesäätelyn ja toisten käyttäytymisen itsesäätelyn välineenä. Lapsen kielitaidolla on merkitystä hänen vuorovaikutusmahdollisuuksilleen, mikä puolestaan on sidoksissa lapsen minä-käsitykseen sekä sosiaalisten suhteiden muodostumiseen. Myöhemmin kielitaidoilla on merkitystä lapsen lukemisen- ja kirjoittamisen oppimiselle. (Saarinen ym. 1999, 122-123).

Lapsen kielellisen kehityksen tukeminen on tärkeä asia. Lapselle on hyväksi ympäristö, joka tarjoaa paljon virikkeitä sekä puhetta. Tutkimusten mukaan lapsen kanssa käytettävällä kielellä ja keskustelujen määrällä on myös merkitystä. Hyvä ja laadullinen kieli on monipuolista, virheetöntä ja vivahteikkaista. Hyvänä apuvälineenä toimivat lorut, sadut ja runot (Saarinen ym. 1999, 123–124.) Olen nostanut kognitiivisesta kehityksestä kielen ja sen oppimisen erillisenä esille, koska se on mielestäni keskeisen tärkeä yhdessä sosiaalisten taitojen kanssa. Opinnäytetyöni lasten kanssa tapahtuvan toiminnan aikana kielen tukeminen ilmenee luonnollisena vuorovaikutuksena aikuisten ja lasten välillä. Toiminnan aikana on tärkeä keskustella lapsen kanssa siitä, mitä ollaan tekemässä eli sanoitetaan tekemistä sekä pyydetään lasta kertomaan oma käsityksensä omasta tekemisestään. Lasten toiminta on ohjeistettava selvästi, ja on tärkeää että aikuinen sanoittaa tekemistään kertomalla mitä hän tekee. Esimerkiksi leipomisen aikana kerroin lapsille vaihe vaiheelta, mitä teemme esimerkiksi leivomme, paisamme, jäähdytämme, voivat koristella piparkakut myöhemmin ja antaa ne joululahjaksi.

6.3 Sosiaalis-emotionaalinen kehitys

Sekä motorinen että kognitiivinen kehitys ovat riippuvaisia kasvu ympäristöstä, mutta sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys ovat vielä korostuneemmin sidoksissa ympäristöön ja yhteisöön. Ne ovat lähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan yhteydessä yhteisöön ja sen eettisiin ja moraalisiin arvostuksiin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoon ja sisältöön. (Saarinen ym. 1999, 129). Sosiaalinen kehitys tarkoittaa ihmisten välisiä suhteita, yksilön ja ympäristön välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja tätä kautta kehitystä yhteiskunnan toimivaksi jäseneksi kehittymistä. Emotionaalisella kehityksellä tarkoitetaan tunteiden tunnistamista, niiden ilmaisua ja tulkintaa. Tunnetaitojen ja empatian kehitys kasvaa vuorovaikutuksessa keskenään. (Pihlaja & Viitala 2004, 218).

Lummelahden mukaan itsetunto luo pohjaa ihmisen sosiaaliselle ja emotionaaliselle käyttäytymiselle. Erilaisuuden kokeminen saattaa vaurioittaa lapsen minäkuvaa sekä itsetuntoa. Ympäristön hyväksynnän avulla lapsi voi saada realistisen minäkuvan ja itsetunto paranee. (ks. Pihlaja ym. 2004, 34).

Lapset, jolla on sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia, tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea, koska usein he saattavat olla jäljessä myös muilla kehityksen osa-alueilla. Vaikeudet ilmenevät monin eri tavoin, esimerkiksi arkuutena, ujoutena, vetäytymisenä, hillittömyytenä, häiritsemisenä ja hyökkäävyytenä. (Pihlaja ym. 2004, 219). Tekemieni havaintojen perusteella tutkimani lastenkodin lapset olivat käytökseltään hyvin levottomia, häiritseviä sekä hillittömiä. Tämän perusteella toiminnan ohjaaminen tulee olemaan haasteellista ja tämän asian tiedostaminen suunnitteluvaiheessa oli merkityksellistä. Tämä puolestaan vaikutti siihen, että toiminnan tarkka suunnitleminen etukäteen oli tärkeää ohjauksen onnistumisen kannalta.

Edellä mainituista syistä lastenkodin ympäristön merkitys ei ole lapsen sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta yhdentekevä lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseksi. Takalat puhuvat siitä, miten lapsen on tärkeä toimia vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa sekä saada omasta toiminnastaan palautetta. Tätä kautta lapselle muodostuu sosiaalisia toiminta-kaavioita, jotka auttavat häntä myöhemmin eri tilanteissa ja niistä selviämisessä. Lapsen muistiin varastoituu opittuja ja tottumuksellisia toimintaketjuja, jotka sisältävät sekä ympäristön käsitteitä ja tietoja että toisiin ihmisiin kohdistuvia tunteita. Näiden pohjalta lapsi alkaa vähitellen muodostaa käsityksiä sosiaalisista käyttäytymissäännöistä. (Takala & Takala 1988, 185).

Pihlajan mukaan on lapselle tärkeä asettaa turvallisia rajoja ja kasvattaa lasta ymmärtämään asioita. Jos lapsi esimerkiksi lyö toista, käytetään teemaa ”Lapsi ei saa lyödä toista lasta, eikä lasta saa lyödä” (Pihlaja ym. 2004, 218.) Opinnäytetyössäni lasten kanssa tapahtuvan toiminnan yhteydessä tekeminen antaa lapsille mahdollisuuden olla yhteydessä ja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja sekä antaa lapsille sosiaalisia käyttäytymismalleja. Näin lapset pääsevät kehittämään omia suhteitaan toisiin ihmisiin.

7 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Päädyin opinnäytetyössäni käyttämään tutkimusmenetelmänä tapaustutkimusta. Laine, Bamberg ja Jokinen pitävät perusteltuna puhua tapaustutkimuksesta tutkimusstrategiana ja tutkimustapana silloin, kun voidaan käyttää erilaisia aineistoja ja menetelmiä. Tapaustutkimuksessa käsitellään yleensä ilmiötä tai tapahtumakulkua ja pientä joukkoa tai tiettyä tapausta. Tapaustutkimuksessa kerätään mahdollisimman monipuolinen aineisto sekä kuvataan tutkimuksen kohde perusteellisesti. (Laine, Bamberg & Jokinen toim. 2008, 9-15).

Laineen, Bambergin ja Jokisen toimittaman teoksen mukaan tapaustutkimuksen avulla pyritään selvittämään asioita, jotka vaativat lisäselvitystä. Tapaustutkimuksessa on ominaista löytää vastaus kysymykseen: Mitä voimme oppia tapauksesta? Tapaustutkimuksen avulla voidaan selvittää monimutkaisia ilmiöitä, jotka ovat jatkuneet pitkään. Tapaustutkimuksella voidaan hyvin vastata kysymyksiin miten ja miksi. Tutkimuksen päämääränä on lisätä ymmärrystä itse tutkittavasta tapauksesta ja sen olosuhteista. Tapaustutkimuksella saadaan perusteellinen ja tarkkapiirteinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Laine Ym. 2008, 9-10). Nämä asiat tukevat tutkimusmenetelmäni valintaa, koska lähtökohtanani oli ymmärtää, minkälaista on lastenkodissa olevien alle 8-vuotiaiden lasten arki pystyäkseen jatkossa kehittämään kyseisen osaston lasten päivätoimintaa. Tutkimuskysymykseni oli selvittää ”millainen on lastenkodin osaston arki?”. Onnistuin mielestäni tässä parhaiten tutkimalla kokonaisvaltaisesti lastenkodin arkea käyttämällä tutkimusmenetelmänäni tapaustutkimusta. Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan

avulla sain selville, miten toimintaa voisi kehittää. Henkilökunnan haastattelujen avulla ja kyselylomakkeiden vastauksista sain vastauksia toiminnan kehittämiseen liittyviin haasteisiin ja ne toivat lisäymmärrystä asioista ja osaston olosuhteista.

Tapaustutkimuksen avulla löydetään vastauksia monimutkaisiin asioihin käyttämällä toisiaan täydentäviä aineistoja, menetelmiä ja näkökantoja. Tätä kutsutaan myös triangulaatioksi. Triangulaatiossa pyritään minimoimaan yhden menetelmän heikkoudet toisen menetelmän vahvuuksilla. Triangulaatiossa haetaan tapauksen eri näkemyksille varmistuksia tai monipuolistetaan niitä. Triangulaatiossa saman asian tutkimiseen ja selventämiseen käytetään toisiaan täydentäviä käsitteellisiä näkökulmia tai useita eri tutkimusmenetelmiä. (Laine ym. 2008, 23-25). Useita eri tutkimusmenetelmiä käyttämällä sain mielestäni kattavan käsityksen siitä, millainen on tutkimukseni kohteena olevan lastenkodin osaston arki.

Toiminnan kehittämisessä olen yhdistänyt tapaustutkimukseen toimintatutkimuksellista otetta. Siinä tutkija osallistuu toimintaa ja voi samalla vaikuttaa sen tapahtumiin. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on yleensä muuttaa ja parantaa jo voimassa olevia käytänteitä. Varsinaisessa tapaustutkimuksessa aineisto kerätään ja analysoidaan kentältä poistumisen jälkeen ja toimintatutkimuksessa tutkija tekee arviointia varsinaisen toimintatutkimuksen aikana. (Laine ym. 2008, 246-248). Toimintatutkimuksen hyvänä puolena on juuri se, että se antaa mahdollisuuden osallistua tapahtumien kulkuun. Toimintatutkimuksen avulla voidaan luoda ja kehittää uusia asioita. (Laine ym. 2008, 251).

7.1 Kohderyhmä

Opinnäytetyössä on tärkeä käyttää rajausta sekä toiminnassa että kohderyhmässä, jotta sen onnistuminen olisi mahdollista. Samassa yhteydessä on tarkkaan mietittävä, mihin ongelmaan haetaan ratkaisua ja miten (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38-39.) Olen rajannut toimintani lastenkodin yhteen osastoon, jossa keskityn arjessa tapahtuvaan toimintaan ja sen tutkimiseen ja kehittämiseen. Tämä toive esitettiin alkusuunnitteluissa myös työelämän puolelta.

Kerätessäni aineistoa ensimmäisen havainnoinnin aikana oli osastolla kuusi lasta, osastolla työskenteli neljä vakituista työntekijää, kaksi sijaista ja yksi opiskelija harjoittelussa. Yksi vakituinen työntekijä oli koko tutkimukseni ajan sairaslomalla, ja yksi tutkimuksessani mukana olevista työntekijöistä oli jäämässä virkavapaalle tutkimukseni jälkeen. Toisella havainnointikerralla osastolla oli kuusi lasta joista yksi oli alle 3 kuukauden ikäinen vauva, neljä vakituista työntekijää, kaksi sijaista ja yksi opiskelija harjoittelussa.

7.2 Tutkimuksen kulku

Kävin tutustumassa Lapsen hyvä arki-hankkeen tiimoilta kyseiseen lastenkotiin suunnitellussa tulevan opinnäytetyöni aihetta. Käyntini yhteydessä sovin kolmesta päivästä, jolloin menisin havainnoimaan toimintaa tutkimus- ja kehittämistyön opintojaksoon liittyvää tehtävää varten. Näin sain aineistoa, jota olen käyttänyt osana varsinaista tutkimusaineistoa. Pyysin tutkimusluvan (liite 1) havaintopäiväkirjan pitämiselle osaston vastaavalta ohjaajalta. Tutkimukseni koski vain yhtä osastoa. Muuhun taloon tutustuin tutustumiskierroksella. Syrjälän, Ahosen, Syrjäläisen ja Saaren ohjeen mukaan on hyvä kertoa henkilökunnalle itsestään ennen tutkimusta. Siksi tein itsestäni tutkimukseni kohteena olevalle osastolle A4-kokoisen valokuvallani varustetun kertomuksen siitä, kuka olen ja mitä teen heidän osastollaan tulevina päivinä (liite 2). Olemalla avoin ja kertomalla tutkimuksesta pyrin rakentamaan luottamusta ja saamaan paremmat edellytykset yhteistyön luomiseksi. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 82). Syksyllä 2009 sain talon johtajalta opinnäytetööhön tarvittavan tutkimusluvan (liite 3) ja tein toisen kolmen päivän havainnointijakson. Tämän jälkeen haastattelin henkilökuntaa selvittääkseni heidän kehitystoiveitaan. Joulukuussa 2009 ja tammikuussa 2010 toteutin opinnäytetyöni toiminnallisen osan eli lasten kanssa tapahtuvan toteutetun toiminnan, minkä jälkeen keräsin palautteen henkilökunnalta kyselylomakkeella.

7.3 Havainnointi

Minulla oli kolme aineiston keruumenetelmää. Ensimmäiseksi aineiston keruumenetelmäksi valitsin havainnoinnin, josta käytetään myös termiä etnografia. Halusin tutkia ennen osaston toiminnan kehittämistä osaston arkea mahdollisimman luonnollisessa muodossaan, muuttamatta olemassa olevia rakenteita sekä tutustuakseni osaston kulttuuriin. (Metsämuuronen 2008, 14-15). Näin sain tarvittavaa pohjatietoa siitä, minkälaista osaston arki on.

Ensimmäisellä kerralla olin osastolla kolmena peräkkäisenä torstaipäivänä. Päivien määräytyminen torstaiksi tapahtui kouluaikatauluni sovittamisien mukaan. Halusin mahdollisimman yhtenäisen pitkän jakson havainnointia saadakseni mahdollisemman hyvän kuvan osaston arjesta. Tutkimuspäiväni olivat 9.-23.10.2008 väliset torstaipäivät. Havainnointipäivät olivat 9.10 kello 10-15 (6 tuntia), 16.10 kello 13-20 (7 tuntia) ja 23.10 kello 8-14 (6 tuntia). Opintojaksoni aikatauluun sovitettuna havainnointipäivät valikoituivat torstaiksi. Tein kaksi päivävuoroa ja yhden iltavuoron. Näin tutustuin molempiin työvuoroihin. Kyseisessä lastenkodissa yövuoroja tekevät nykyisin vain siihen määrätty työryhmä. Yhteensä havainnointia kertyi 18 tuntia. Pidin havainnointipäiväkirjaa jokaisena päivänä koko päivän ajan lastenkodissa tapahtuvasta arjesta.

Tein toisen kolmen päivän havainnointijakson syksyllä 2009. Tein kaksi päivävuoroa ja yhden iltavuoron, kuten ensimmäiselläkin kerralla. Tällä pyrin mahdollisemman samankaltaisen tilanteen luomiseen kuin ensimmäisellä havainnointijaksolla. Nyt tein peräkkäiset viikonpäivät. Maanantaina 19.10 olin ensimmäisen tunnin johtajan kanssa keskustelemassa ja sopimassa opinnäytetyöhön liittyvistä asioista. Tämän jälkeen vietin yhden tunnin henkilökunnan kanssa ja kerroin heille opinnäytetyöni kulusta ja he saivat esittää siihen liittyen minulle kysymyksiä. Tämän jälkeen menin osastolle havainnoimaan. Havainnoinnit olivat 19.10 kello 12-18 (6 tuntia), tiistai 20.10 kello 10-15 (5 tuntia) ja keskiviikko 21.10 kello 13-20 (7 tuntia).

Tarkoitukseni oli selvittää, mitä ihmiset kyseisen lastensuojelulaitoksen osastolla tekevät ja miltä asiat siellä näyttävät ja miten ne toteutuvat. Tästä syystä havainnointi soveltui menetelmänä hyvin tutkimukseni tässä vaiheessa. Vilkan mukaan havainnoimalla voidaan tuoda näkyväksi tutkittavan kohteen hiljaista tietoa. Tämän avulla sain myös sellaista tietoa, jota työntekijä ei välttämättä olisi osannut tuottaa minulle sanallisessa muodossa. Havainnoimalla näin myös eleitä ja ilmeitä, jotka kertovat usein paljon sellaista, mitä ei muuten saa näkyväksi. (Vilka 2005, 120-121).

Tein tietoista ja aktiivista havainnointia eli observointia, jolla katsoin kohti tutkimaani ilmiötä ja tein sen itselleni näkyväksi havainnoinnin avulla. Näin sain jo olemassa olevat asiat tietoisemmalle tasolle ja ymmärrettävämmiksi. Tutkimuksellinen havainnointini oli kriittisempää, suunnitellumpaa, luokitellumpaa, johdonmukaisempaa ja eritellympää kuin arkipäiväisessä elämässäni tekemäni havainnot. Toimiessani tietoisella tasolla pystyin vaikuttamaan havainnointivirheisiin, jotka ovat arkihavainnoinnissa riskitekijänä. Uusitalon mukaan tutkimusongelman rajaaminen on tutkimuksessa vahvuustekijä ja yksi onnistumisen ehdoista. (Vilka 2006, 8-11).

Rajasin havainnointipäiväkirjaani etukäteen omat sarakkeet, joihin merkitsin havainnoimani asiat paikan päällä. Kirjasin ylös kellonajan, paikan missä tapahtui, kuinka monta lasta oli paikalla, kuinka monta aikuista oli paikalla sekä sen, mitä tapahtui tai mitä tehtiin. Kirjasin päivien aikana tapahtumien pääsääntöistä kulkua.

Tutkimukseni kohderyhmässä oli lapsia, joten katsoin luontevaksi keskustella heidän kanssaan sekä osallistua heidän leikkiinsä. Osallistuin osaston toimintaan sekä lasten elämään mahdollisimman luonnollisella tavalla. Esimerkiksi osallistuin lasten leikkimiseen sen käynnistyttyä, lähdin lasten mukaan leikkiin heidän pyytäessään, lähdin talonulkopuolisiin tapahtumiin siihen tarvittavien ennakkovalmisteluiden ja neuvotteluiden jälkeen. Vilka (2006) pitää toimintaan osallistumista mahdollisena, mikäli se on luonnollinen osa tutkimuksen kohteen toimintaa eikä sillä vaikuteta itse tutkittavaan tapahtumaan/tapahtumiin. En osallistunut päätöksen tekemisiin enkä ohjannut lapsia virikkeellisten toimintojen pariin tai en esimerkiksi antanut toimin-

taehdotuksia ohjaajille. Näin en mielestäni itse vaikuttanut muuttavasti tutkimani kentän luonteeseen tai tutkittaviin. (Vilka 2006, 75). Keskustelin henkilökunnan kanssa asioista, joita he itse nostivat esille, koska se oli mielestäni luontevaa tutustuessani osastoon ja sen toimintaan. Kuitenkaan en katso sen vaikuttaneen millään tavalla tutkimukseeni tai siitä saamiini tuloksiin.

Tutkimukseni tarkoituksena ei ole tehdä yleisiä päätelmiä eikä hakea yleistettävyyttä. Tarkoitukseni oli yleisesti, mutta mahdollisimman yksityiskohtaisesti tuoda esille, mitä osastolla yleisesti arjessa tapahtuu. Tämä johti tutkimusaineistoni laaja-alaiseen ja monitahoiseen tulkintaan. Tämä kaikki oli todella hyödyllistä ja tarpeellista juuritason tietoa tulevan opinnäytetyöni eteenpäin viemistä varten. Havainnoinnin avulla pääsin sisälle lastenkodin arkeen. Näin niitä tekijöitä, jotka toimintaa saattavat rajoittaa sekä olla uhkana sen toteutumiselle. Suunnittelua varten havainnointi oli erittäin tärkeä, koska suunnittelulla on oleellinen merkitys lasten kanssa tapahtuvan toiminnan onnistumiselle. Havainnoinnin tulosten avulla on mahdollista tehdä vastaanotto-osastolla tapahtuva toiminta näkyväksi myös henkilökunnalle.

7.3.1 Havainnointiaineiston käsittely

Sisällön analyysi lähtee aineistosta käsin ja etenee siitä tehtyyn päättelyyn ja tulkintaan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115). Tässä tutkimuksessani lähestymistapani oli myös induktiivinen, mikä tarkoitti induktiivista analyysiä eli aineiston monitahoista ja yksityistahoista tarkastelua eikä teorian ja hypoteesin koettelemista. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 115). Aineiston analysointiin ei ole olemassa suoranaista mekaanista kaavaa, mikä hidasti havainnointi aineiston käsittelyä. Hajanaisten havainnointiaineiston muokkaaminen selkeään ja analysoitavaan muotoon oli haasteellista. (Eskola & Suoranta 1998, 138). Siihen kului paljon työtunteja. Tämä oli kuitenkin tarpeellista, koska analysointi oli tärkeä vaihe. Siinä ryhmittelin ja yhdistin havainnointipäiväkirjani merkinnät johtolangoiksi, joista pystyin tekemään tulkintaa (Vilka 2006, 81).

Alasuutari (1999, 93) pitää taulukointia käteväenä tapana käsitellä aineistoa. Näin sain havainnoinnit systemaattiseen muotoon, joka muutti sen pois intuitiivisesta tulkintamuodosta. Samalla sain tapausten laskemisen kautta määrällistä todistelua asioille.

Kvantifioin havainnoinneista saamani tutkimustulokset eli jaottelin ne erilaisiin ryhmiin ja tein niistä taulukoita (Eskola ym. 1998, 165-166). Ensimmäisen havainnoinnin jälkeen tein havaintopäiväkirjastani tarkan erittelyn erilaisiin tapahtumiin. Erotin toisistaan sellaiset tapahtumat, joissa lapsi tai lapset toimivat yksin tai keskenään ja ohjaajan kanssa. Siinä taulukossa erittelin tarkasti osan toiminnasta omiksi ryhmikseen. Tällä tarkoitukseni oli tuoda näkyväksi se, mitä tapahtui, kuka teki, missä tehtiin, mitä tehtiin ja miten tehtiin. Taulukoon (liite 4) erottelin eri väreillä eri muuttujien yhdistämisen pienemmistä osa-alueista suuremmiksi koko-

naisuuksiksi. Lilalla värillä merkitsin kaikki toiminnot, joissa lapsi tai lapset toimivat omatoimisesti. Tekeminen ohjaajan mukana ollessa on mustalla värillä. Lapselle tapahtuvaan perushoitoon lukemani asiat ovat vihreällä värillä. Sinisellä värillä merkitsin kaikki toimistotoihin ja erilaisiin rutiineihin kuuluvat asiat. Havainnointipäiväkirjassani oli esimerkiksi merkintä kellonaika 9.15, paikkana olohuone, lapsia 1, mitä tapahtuu/mitä tehdään sarakkeessa lukee, katsoo televisiota. Sama lauseen muodossa olisi ”Kello 9.15, lapsi katsoo televisiota yksin olohuoneessa”. Tämä oli luokiteltu ensin television katsomista-otsakkeeseen ja missä tapahtuu sarakkeeseen olohuone. Tieto löytyy liitteestä 4 lilalla värillä erotellussa toiminnassa. Lopullisissa tuloksissa tieto on laitettu lapsen omatoimiseen tekemiseen.

Seuraavaksi luokittelin eri tekemiset selkeiksi kokonaisuuksiksi. Laadin selkeät luokittelukriteerit ja tulkintasäännöt (Eskola ym. 1998, 167.) Yhdistin muuttujat seuraaviin osa-alueisiin; lapselle tehtävään perushoitoon, tekemiseen ohjaajan kanssa, lasten omatoimiseen toimintaan sekä henkilökunnan toimistotoihin ja rutiineihin. Eskola ja Suoranta puhuvat profiloimisesta eli tutkimuksessani jaoin ohjaajat heidän tekemänsä työn mukaan sen perusteella, mitä he tekivät ja toimivatko he yhdessä lapsen kanssa vai eivät (Eskola ym. 1998, 172). Tätä jaoteltua käytin tutkimuksessani saadakseni toiminnan jaettua lasten kanssa tapahtuviin toimintoihin sekä henkilökunnan muihin toimintoihin. Edellisen esimerkin mukaan ”Lapsi katsoo televisiota yksin olohuoneessa”, yhdistin sen kuuluvaksi lapsen omatoimiseen toimintaan (Taulukko 1).

Lapselle tehtävään perushoitoon lastenkodissa laskin kuuluvaksi ruokailun, peseytymisen, nukkuttamisen, herättämisen, perushygieneiasta huolehtimisen ja pukeutumisen. Tekemiseen ohjaajan kanssa kuului tekeminen lasten kanssa yhdessä, kuten esimerkiksi pelaaminen, lukeminen, muovaileminen, television katsominen, ohjaajan oleminen mukana lasten leikissä eli kaikenlainen tekeminen, jossa ohjaaja oli itse mukana toiminnassa. Tähän en laskenut sellaista toimintaa, jossa ohjaaja oli samassa tilassa osallistumatta lapsen kanssa tekemiseen tai toimintaan. Lasten omatoiminen tekeminen oli sellaista toimintaa, minkä lapsi tai lapset tekivät keskenään tai yksin, kuten leikkiminen, ympäristöön tutustuminen, pukeminen, ulkoilut, television katsominen tai muu toiminta ilman ohjaajaa. Henkilökunnan tekemät toimistotyöt ja erilaiset rutiinit pitivät sisällään kaikki toimistotyöt sekä osastolla tapahtuvat rutiinit, kuten vaatehuoltoon liittyvät asiat, ruokailuun liittyvät valmistelut ja jälkityöt. Näitä olivat esimerkiksi pyykin laskostaminen vaatehuoneeseen, lakanoiden vaihtaminen lasten sänkyihin, ruokapöydän kattaminen, pöytien pyyhkiminen ja tiskaaminen.

Opinnäytetyössäni en antanut painoarvoa sille tilalle, missä toiminta tapahtui. En pitänyt sitä tietoa oleellisena tekijänä. Tein aineistosta erittelyn tilojen mukaan, mutta tutkimustulosten kannalta sillä ei ollut merkitystä, joten en ole sitä opinnäytetyössäni eritellyt tai analysoinut. Lopuksi laadin Eskolan ja Suorannan mukaisen luokittelukehikon kaikista taulukoista, johon

yhdistin kaikista kolmesta erillisestä taulukosta saamani tiedot yhdeksi taulukoksi (Eskola ym. 1998, 168-169). (Taulukko 2).

Tein ensimmäisen havainnoinnin samasta aineistosta kolme erilaista taulukkoa. Yhdessä taulukossa muutin tiedot henkilömääränä mitattaviksi osallistujamäärän mukaan, toisessa muokasin samat tiedot havainnointipäiväkirjan merkinnöistä kertoina mitattavaan muotoon ja kolmannessa muutin samat tiedot muutettuina tunneiksi (liite 5). Haasteellisin oli havainnointien muuttaminen tunneiksi, koska kaikkia tapahtumia ei voinut erottaa tarkasti alkaneeksi tai päättyneeksi juuri määrättyä aikana. Sellaisissa tiloissa, joissa ihmiset liikkuvat runsaasti, ei ollut mieltä tehdä minuuttiaikatauluun sidottua havainnointipäiväkirjaa eikä se olisi ollut mahdollista.

Päädyin näihin kolmeen erilaiseen tapaan, koska halusin saada mahdollisimman paljon eri tapoja tarkastella samaa asiaa. Näin sain myös vahvistusta siitä, että tekemilläni havainnoilla oli yhteyttä toisiinsa ja tämän katsoin vahvistavan tekemiäni havaintoja, saamiani tuloksia sekä niistä tekemiäni johtopäätöksiä. Taulukointia tehdessäni minun piti tarkoin pohtia luokittelua ja sen tarpeellisuutta. Tein luokittelusta aluksi mahdollisimman tarkan, koska se toimii minun opinnäytetyössäni tärkeänä pohjana ja antoi minulle mahdollisuuden palata niihin tarvittaessa myöhemmin. Tästä syystä en pelkistänyt saamaani aineistoa kyseisiä valintojani enempää vielä alkuvaiheessa. Tämän avulla sain selville hyvin laajasti sen, mitä oli lastenkodin arki kyseisellä osastolla. Samalla aineistoni tuotti monia siihen liittyviä asioita. Yhdistin asioita kokeillakseni sen haasteellisuutta ja saadakseni erilaisia tuloksia, joita pystyin vertailemaan myös toisiinsa. Opinnäytetyössäni esittelen tulosten kannalta olennaiset asiat yksinkertaisessa taulukossa (taulukko 2). Toisen havainnoinnin tulokset olen esittänyt suoraan liittäen ne taulukkoon 2.

7.4 Haastattelu

Toisena aineiston keruumenetelmänä minulla oli henkilökunnan haastattelu, jossa selvitin heidän näkemyksiään osaston kehittämisen tarpeista. Mielestäni haastattelu soveltui hyvin aineiston keruumenetelmäksi, koska tarkoitukseni oli saada henkilökunnan vapaamuotoinen vastaus asettamaani kysymykseen siitä, minkälaista sosiaalipedagogisen viitekehyksen mukaista toimintaa he osastolle halusivat. Hirsijärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan haastattelun etuna voidaan pitää monitahoisten-, syventävien ja selventävien vastausten saamista. Tarvittaessa haastattelussa voidaan kysyä lisäkysymyksiä. Haastattelun etuna on myös tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden saaminen mukaan tutkimukseen ja heidät on mahdollista tavoittaa myöhemminkin aineiston täydentämistä varten. Käytin teemahaastattelua, jossa on tiedossa aihe, mutta ei tarkkoja kysymyksiä ja niiden järjestyksiä. Yksilöhaastattelun avulla sain

parhaiten selville kunkin henkilökunnan jäsenen oman mielipiteen asioista. (Hirsijärvi, ym. 2004, 196–201).

Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan onnistumisen vuoksi oli tärkeä selvittää henkilökunnan omia toiveita, tarpeita sekä ideoita. Haastattelut olivat etnografisen havainnoinnin lisänä, joten niitä ei ole litteroitu tai nauhoitettu. Haastattelin osaston henkilökuntaan kuuluvaa kuutta (6) työntekijää selvittääkseni heidän toiveitaan ja näkemyksiään lasten kanssa tapahtuvaa toimintaa varten. Kirjasin haastattelun aikana esiin tulleet ehdotukset erilliseen vihkoon. Haastattelut tapahtuivat joko osastolla tai erillisessä huoneessa. Yksi haastateltava antoi vastauksensa minulle kirjallisena ennen virkavapaalle jäämistä. Yksi haastattelu oli välttämätöntä toteuttaa osaston tiloissa henkilökunnan vähyyden vuoksi. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää henkilökunnan oma näkemys osastolle sopivasta toiminnasta. Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan oli tarkoitus olla helposti toteutettavissa sekä olla hyödynnettävissä pysyvämmäksi osaksi osaston arjen toiminnassa ja sen kehittämisessä. Toivoin henkilökunnan innostuvan ja sitoutuvan helpommin mahdolliseen muutokseen, kun siinä on otettu huomioon heidän omat näkemyksensä. Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan oli tarkoitus vastata myös toimipaikan tarpeeseen ja tämän vuoksi oli tärkeä selvittää, mitkä nämä tarpeet henkilökunnan jokaisen osaston työntekijän mielestä ovat. Tämä onnistui mielestäni parhaiten tekemällä henkilökunnalle haastattelu. Esitin jokaiselle vakitukselle ja pitkäaikaiselle sijaiselle avoimen kysymyksen siitä, minkälaisen toiminnan he näkisivät soveltuvan osaston arjen toimintaan. Haastattelun sovin jokaisen työntekijän kanssa erikseen heidän työvuorojensa mukaan. Kävin tekemässä haastattelut neljänä päivänä. Aikaa oli varattu puoli tuntia, mikä riitti hyvin kysymykseen vastaamiseen.

7.5 Kyselylomake

Kolmantena aineiston keruumenetelmänä käytin kyselylomaketta (liite 6) selvittääkseni henkilökunnan mielipidettä lasten kanssa tapahtuneen toiminnan onnistumisesta sekä toiminnallisuuden käyttöönottomahdollisuuksista osastolla. Kyselylomake soveltuu hyvin vastausten saamiseen silloin, kun halutaan vastaukset usealta ja halutaan säästää aikaa. Kyselylomakkeen etuna oli se, ettei se vaatinut minun läsnäoloani ja henkilökunta pystyi vastaamaan kysymyksiin omien työvuorojensa puitteissa. Kyselylomakkeet menivät kuudelle (6) osastolla työskentelevälle ja odotin kunnes sain kaikilta vastaukset. Hirsijärven ja muiden mielestä haittoina on tutkimustulosten kannalta se, että vastaaja on saattanut ymmärtää kysymyksen väärin, hänen asennoitumistaan vastauksiin on vaikea tietää tai vastauksista ei selviä, onko vastaaja vastannut huolellisesti annettuihin kysymyksiin. Kyselylomakkeiden voi selvittää hyvin tosiasioita, käyttäytymistä, toimintaa, arvoja, asenteita, uskomuksia, käsityksiä ja mielipiteitä. Tästä syystä kyselylomake mielestäni palveli hyvin tavoitteitani. Kyselylomakkeessa kysymykset

olivat avoimia kysymyksiä. Tällöin kysymyksen jälkeen on vapaata tilaa, johon vastaaja voi vapaasti omin sanoin vastata. (Hirsijärvi ym. 2004, 184-187).

Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan jälkeen jaoin henkilökunnalle kyselylomakkeen saadakseni heidän mielipiteitään toiminnallisuudesta ja sen onnistumisesta. Samalla henkilökunta pääsi kertomaan oman mielipiteensä sen jatkokehittelyn tarpeesta, jotta se olisi otettavissa pysyvämmäksi rakenteeksi lastenkodin arkeen. Toimitin kyselylomakkeen lastenkodin henkilökunnan käytössä olevaan toimistohuoneeseen ja laitoin palautuksia varten laatikon. Jokaisella vastaajalla oli halutessaan mahdollisuus antaa vastauksena myös kirjekuoreen suljettuna. Vastausaikaa annoin ensin kaksi viikkoa. Näin ajattelin saavani mahdollisimman pian toiminnan jälkeen heidän mielipiteensä toiminnan ollessa vielä tuoreena mielessä. Kahta vastausta jouduin odottamaan kauemmin. Lopulta sain kaikki vastaukset.

7.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Clarkeburnin ja Mustajoen teorian mukaisesti tutkimustuloksen luotettavuuteen sekä sen eettisyyteen vaikutin työssäni tieteellistä noudattamalla rehellisyyttä, huolellisuutta, avoimuutta, älyllistä vapautta ja eettisesti kestäväällä tiedonhankinta- tutkimus- ja arviointimeneteltyillä (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 43-44). Tieteellinen rehellisyys opinnäytetyössäni toteutui käyttämälläni rehellisellä työtavalla, tulosten vääristelemättömyydellä ja puolueettomalla esittämisellä. Huolellisuutta työssäni oli mahdollisimman tarkka ja hyvin tekemäni havainnointi, jota täydensin haastattelulla ja kyselylomakkeen vastauksilla. Toiminnallisuuden lisäämistä ja sen onnistumista selvitin lasten kanssa tapahtuvan toiminnan avulla. Tein havainnoinneista saamani merkinnät huolellisesti havainnointipäiväkirjaan. Purin ne erilaisiin taulukoihin ja tutkin niitä monitahoisesti. Avoimuutta oli havainnointipäiväkirjaan tekemäni merkinnät. Ne olivat koko ajan henkilökunnan luettavissa. Olin kertonut etukäteen tulevani osastolle tekemään havainnointia sekä pitäväni siitä havainnointipäiväkirjaa. Minulla oli ensimmäiseen havainnointiin erillinen allekirjoitettu lupa sekä toisen havainnoinnin alussa opinnäytetyötä varten tutkimuslupa. Haastatteluista ja kyselylomakkeiden vastauksista toin esille työntekijöiden omat näkemykset. Älyllistä vapautta käytin työstäessäni saamaani materiaalia erilaisilla menetelmillä sekä kritisoimalla käytettävissä olevaan toimintatapaa ja tuomalla omat näkemykseni pohdintojen ja johtopäätösten yhteydessä. Eettisesti kestävää tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointi menetelmää toteutin kunnioittamalla tutkimuskohteinani olevien lasten ja henkilökunnan itsemääräämisoikeutta ja minimoimalla heille paikallaolostani aiheutuneen haitan.

Henkilöstörekisterilaki edellyttää aineiston käyttöä vain siihen tarkoitukseen, mihin lupa on tutkimuskohteelta pyydetty. Sitä ei myöskään saa luovuttaa muille. Tutkimustuloksen kannalta ei ollut perusteltua käyttää henkilötietoja tutkimuksessani (Mäkinen 2006, 147), joten en

käyttänyt niitä missään vaiheessa. Henkilötietorekisteriä tutkimuksessani ei ole, mutta toimin silti aineiston suhteen samalla tavalla kuin siinä edellytetään.

Toiminnassani toimin sosiaalialan yleisten eettisten ohjeiden mukaisesti. En tuonut missään vaiheessa tutkimuksessani esille lasten henkilöllisyyttä eikä heidän yksilöiminen tämän työn perusteella ole mahdollista. Työssäni en käyttänyt heistä henkilökohtaisia asioita tai muita tunnistettavia tietoja. Näin sekä lasten kuin heidän perheidensä taustat pysyivät tunnistamattomina. (Etene). Tästä syystä lasten tarkkaa ikää tai sukupuolta ei tuoda erillisissä yhteyksissä esille. Haasteluista ja kyselylomakkeista saamiani vastauksia olen pyrkinyt käyttämään niin, etteivät niiden vastaajat ole tunnistettavissa.

Tutkimuksen validiteettia eli luotettavuutta pidän hyvänä. Tutkimuskysymykseni oli ”millainen on lastenkodin lasten arki osastolla?” Tekemäni havainnot olin tehnyt juuri siitä osastossa ja heidän arjestaan, jossa keskityin oleellisiin asioihin. Lisää luotettavuutta havainnoinneista saamilleni tutkimustuloksille sain toistamalla havainnoinnin sekä käyttämällä useita aineistonkeruumenetelmiä. Haastattelin kaikkia sillä hetkellä työsuhteessa olevia sekä odotin kaikilta kyselylomakkeeseen vastaukset. Kuten Heikkilä (2004, 29) teoksessaan ohjeistaa, olin varmistanut etukäteen pohtimalla havainnointipäiväkirjaan tekemäni merkinnät ja huomioitavat asiat vastaamaan keskeisiä asioita. Samaa periaatetta noudatin myös haastatteluissa ja kyselylomakkeen kysymyksissä.

Reliabiliteetilla eli toistettavuudella tarkoitetaan, että tulos ei ole sattumanvarainen, vaan se toistuu eli saadaan samanlaisia tuloksia useamman kerran peräkkäin (Heikkilä 2004, 30). Reliabiliteetti eli toistettavuus oli mielestäni hyvä. Reliabiliteettia tutkimukselleni toi lisää syksyllä 2009 tekemäni toinen kolmen päivän mittainen havainnointi. Näihin vahvistusta tuli vielä lisäksi henkilökunnan haastatteluista sekä kyselylomakkeiden vastauksista.

8 Tulosten kuvaus

Kokosin ensimmäisen kerran tutkimusopintojaksoon liittyvän havainnoinnin tulokset havainnointipäiväkirjasta tekemäni kolmen taulukon pohjalta. Yhdistelyn ja vertailun avulla minulle muodostui kokonaiskuvaa siitä, millainen on lastenkodin arki. Sain tutkimusprosessin avulla selville vastauksen asettamalleni tutkimuskysymykselle. Opinnäytetyöni kokonaisuuden kannalta pelkistin tutkimustulokseni oleellisiin tietoihin.

Ensimmäisessä taulukossa (taulukko 1) käytin laskentaperusteena tapahtumakertoina tapahtunutta toimintaa, esimerkiksi montako kertaa lapselle annettiin perushoitoa tai montako kertaa lapsen kanssa tehtiin yhdessä jotain. Näin sain selville, mitä tapahtumia oli eniten ja pystyin vertaamaan niitä tuntimääräisenä laskettuun taulukkoon. Tästä näkyi selkeästi, mitä

toimintaa oli osastolla eniten. Tulokset olivat seuraavassa järjestyksessä; perushoitoa lapselle, perushoitoa vauvalle (sylvauva alle 3 kk), perushoidot yhteensä, rutiinien hoitaminen, henkilökunnan toimistotyöt, tekeminen ohjaajan kanssa ja lasten omatoiminen toiminta.

Mitä toiminta on?	Tapahtuminen laskenta kertoina 1 havainnointi	Tapahtuminen laskenta kertoina 2 havainnointi
Perushoitoa lapselle	27	33
Perushoitoa vauvalle		11
Perushoito yhteensä	27	44
Rutiinien hoitaminen	16	12
Henkilökunnan toimistotyöt	19	14
Tekeminen Ohjaajan kanssa	20	29
Lasten omatoiminen toiminta	28	31

Taulukko 1 Tapahtumakertoina tapahtunut toiminta

Toisessa taulukossa (taulukko 2) käytin samoista muuttujista laskettuna, miten paljon kuhunkin toimintaan käytettiin aikaa tunteina. Tämä oli aineistosta tekemistäni taulukoinnista hankalin ja vaativin. Tavoitteeni ei ollut tuntien tarkka seuranta eikä opinnäytetyön tekeminen ole kulunvalvontaa, joten sitä ei ole minuutillleen seurattu. Havainnointipäiväkirjani mukaisen merkintöjen perusteella tämä ei olisi onnistunut. Tämä antoi kuitenkin suuntaa siitä, mihin aika osastolla kului.

Kokonaistuntimäärä ylittyi havainnointiini käyttämäni 18 + 18 tuntia esimerkiksi henkilökunnan toimistotöiden ja rutiinien hoitamisessa. Se johtui siitä, että samaan aikaan toinen työntekijä saattoi olla tekemässä toimistotöitä, kun toinen hoiti osaston rutiineita. Lasten päiväunet vähensivät yli kolmella tunnilla heidän näkymistään tässä taulukossa. Lisäksi siitä puuttuvat kolme käyttämäni tuntia, jotka menivät taloon ja sen toimintaan tutustumiseen sekä keskusteluun johtajan kanssa.

Yhdistämällä aineistot keskenään pääsin siihen, mitä toimintaa oli sekä miten paljon kuhunkin toimintaan oli käytetty aikaa. Alla olevassa taulukossa on kaikki osa-alueet ja muuttuvat tekijät yhdistetty yhteen taulukkoon. Siitä oli mahdollista tehdä asioiden kesken vertailuja sekä ristiin vertailua.

Mitä toiminta on?	Tapahtuminen laskenta kertoina 1 havainnointi	Tapahtuminen laskenta kertoina 2 havainnointi	Tapahtumien laskenta tuntimääräisenä 1 havainnointi	Tapahtumien laskenta tuntimääräisenä 2 havainnointi
Perushoitoa lapselle	27	33	5 h 55 min	6 h 25 min
Perushoitoa vauvalle		11		5 h 50 min
Perushoito yhteensä	27	44	5 h 55 min	12 h 15 min
Rutiinien hoitaminen	16	12	5 h 15 min	2 h 05 min
Henkilökunnan toimistotyöt	19	14	8 h 20 min	4 h 40 min
Tekeminen Ohjaajan kanssa	20	29	3 h 55 min	6 h 55 min
Lasten omatoiminen toiminta	28	31	7 h 10 min	7 h 35 min

Taulukko 2 Havainnointien kokonaistulokset

Tämä taulukko osoitti parhaiten kokonaisuudessaan tekemieni havainnointien tuloksen. Esimerkiksi ensimmäinen sarake toi esille, että perushoitoa on annettu lapselle ensimmäisellä havainnointi kerralla 27 kertaa ja toisella kerralla yhteensä 44 kertaa, joista 11 kertaa oli ollut vauvalle tapahtuvaa perushoitoa ja sama seuraavissa sarakkeissa tunneiksi muutettuina oli ensimmäisellä kerralla 5 tuntia 55 minuuttia ja toisella kerralla 12 tuntia 15 minuuttia. Lisäksi siitä ilmeni kaikki osastolla tapahtuva toiminta sekä niihin käytetyt tunnit.

Tutkimustulosten mukaan eniten aikaa ensimmäisellä havainnointikerralla kului henkilökunnan toimistotöihin, yhteensä 8 tuntia 20 minuuttia. Toisella havainnointikerralla eniten aikaa kului lapselle tapahtuvaan perushoittoon, yhteensä 12 tuntia 15 minuuttia. Syynä tähän perushoittoon käytettävän ajan kaksinkertaistumiseen edelliseen havainnointijaksoon verrattuna oli osastolla oleva alle 3 kuukauden ikäinen sylivauva, jonka perushoito sitoi työntekijän aikaa. Muille lapsille annettava perushoittoon käytetty aika pysyi lähes samana, eroa oli vain 30 minuuttia. Tästä syystä halusin erotella vauvan perushoittoon käytetyn ajan erikseen, jotta tutkimustuloksesta voi eritellä vauvan osuuden ja verrata muiden lasten osuutta paremmin aikaisempaan havainnointijakson tulokseen.

Tekemistä yhdessä ohjaajan kanssa oli toisella kerralla kolme tuntia enemmän. Tämä selittyi sillä, että vauvaa hoitava ohjaaja oli muiden lasten kanssa samassa tilassa ja esimerkiksi katsoi heidän kanssaan televisiota. Lisäksi yksi työntekijä oli yli tunnin isompien lasten kanssa ulkona. Molemmilla havainnointikerroilla lasten omatoimiseen toimintaan kului yli 7 tuntia. En havainnoinut toimistotöiden sisältöä, joten en voi tietää, mikä vaikutti toisella kerralla sen osuuden lähes puolittumiseen. Uskon sen osin selittyvän vauvan henkilökohtaisen hoidon tar-

peella. Huomiota herättävänä asiana on toimistotöiden tapahtumakertoina mitattava luku, jonka erotus aikaisempaan kertaan on vain 5 kertaa pienempi. Myös osaston rutiinitöiden hoitamiseen käytetty aika oli pienentynyt puolella, minkä uskon johtuvan edellä mainitusta vauvan hoidosta. Perushoitoon käytetyt tapahtumakerrat lisääntyivät 17 kertaa, joista 11 kertaa oli vauvalle annettua perushoittoa.

Huomasin ensimmäisen ja toisen havainnointikerran aikana sen, että pienten lasten leikeissä ilmeni toisella havainnointikerralla selvästi erilaisia rooleja, sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä leikkeihin oli tullut selvästi sääntöjä. Ensimmäisellä kerralla lasten keskinäisissä leikeissä ja olemisessa oli selvästi enemmän ristiriitoja, ja leluja vietiin väkisin toisten kädestä. Erilaisia voimakkaita tunteita oli usein, ja ohjaajat joutuivat sopimaan lasten riitoja ja puuttumaan leikkeihin useammin. Nyt leikki sujui paremmin ja lapset neuvottelivat asioista ja sopivat sekä vaihtelivat leluja keskenään.

Haastattelut toteutuivat mahdollisimman vapaamuotoisena. Haastattelun alussa kerroin vielä, että opinnäytetyössäni lasten kanssa tapahtuvan toiminnan pitäisi olla sosiaalipedagogisen ajatusmaailman mukaisesti tapahtuvaa toimintaa yhdessä ohjaajien kanssa sekä mahdollisimman arkista ja antaa lapselle mahdollisuuden osallistua yhdessä tekemiseen. Esitin alussa jokaiselle haastateltavalle saman kysymyksen, joka vapaamuotoisesti muotoiltuna oli ”mitä yhteistä toimintaa lasten kanssa haluaisit osastolle, joka olisi jatkossa helposti myös toteutettavissa lastenkodin arjessa ja käytännössä pysyvä osa lasten arkea?”. Tämän jälkeen annoin tarvittaessa ohjauskysymyksiä. Muutaman kerran palautin keskustelun takaisin aiheeseen: mikä olisi toteutettavissa lastenkodin arjessa tai olisi oman opinnäytetyöni teoreettisen viitekehyksen sisällä tapahtuvaa pysyvää toimintaa. Osa haastateltavien ideoista oli mahdollista tarjota kertaluontoisena elämyksenä lapsille. Ne olivat lähinnä sellaisia tapahtumia, joita tarkoitukseni ei ollut tämän opinnäytetyön puitteissa toteuttaa. Näitä olivat muun muassa elokuvailta koko talon väelle, elokuvailta osastolla, koiravaljakkoajelua, julkisuuden henkilön osastovierailu ja japanilainen ilta. Mielestäni ehdotukset ovat hyviä ja toimivia. Samalla näen niiden olevan mahdollista toteutua oman henkilökunnan voimin. Yhteistä toimintaa eri osastojen välillä toivottiin sekä kesällä että talvella. Kesällä voisi esimerkiksi grillata enemmän yhdessä.

Haastatteluissa tuli usein esille henkilökunnan resurssipula, joka hankaloittaa toimintaa ja tapahtumien toteutusta. Tähän vaikuttavat myös henkilökunnan vaihtuvuus sekä vaihtuvat sijaiset. Esiin nousi myös niin sisätilojen kuin pihan toimimattomuus. Haastatteluissa nostettiin negatiivisina asioina esille seuraavia asioita. Useammassa haastattelussa keittiötä pidettiin kehnona ruoan valmistamiseen. Suomalaisuuteen liitetty saunominen yhdessä lasten kanssa ei ole ollut yli vuoteen mahdollista saunatilojen kosteusvaurioiden vuoksi. Haastatteluissa nousi usein esiin myös yhteinen aika omahoidettavan kanssa. Yhteistä aikaa toivottiin päivittäiseksi. Asiasta on keskusteltu talon sisällä ja on sovittukin, että omahoitaja käyttää yhtei-

seen aikaan lapsen kanssa 15 min päivittäin. Eräs haastateltava toi esille sen, että se on hankalaa, mutta ehkä se olisikin järjestettävissä. Jonkun mielestä pihamaan omenapuut olivat ongelmallisia ja niiden tilalle haluttiin kiipeilytelineet. Joku koki nykyisen pesutilan pieneksi ja ahtaaksi.

Helppoja ja yksinkertaisia arjessa toteutettavia asioina tuotiin esille kuten pelien pelaaminen, musiikin kuunteleminen, laulu, leikit ja piirtäminen. Näitä tapahtuu osaston toiminnassa tilanteiden mahdollistuessa ja henkilökunnan aktiivisuuden mukaan. Haastatteluissa tuli esille se, ettei ketään henkilöä voi pakottaa tekemään mitään. Aikaisemmin osastolla oli viikoittain tapana mennä uimalaan uimaan. Henkilökunnalla oli ristiriitaisia mielipiteitä siitä, mistä syystä näin ei enää tapahdu. Osa oli sitä mieltä, ettei kaikkia huvita, ei ketään voi pakottaa, henkilökohtainen uimahalliin menemisen vastustus tai syytä ei tiedetty.

Erilaisina huolina siitä, mistä lastenkodissa asuvat lapset jäävät paitsi verrattuna kodissa asuviin lapsiin, nostettiin esille seuraavia asioita. Lapsilla on vähän ulkopuolisia lapsikontakteja, ja niitä kaivattiin lisää. Lapsilla ei ole käsitystä rahasta, kaupassa käymisestä tai virastoissa asioinnista. Lapset eivät ymmärrä, että normaaliperheissä ruoka ei tule keittiöstä, vaan se haetaan ensin kaupasta. Lapsilla ei ole käsitystä kauppakassin painavuudesta tai ruoan valmistamisesta ja siihen liittyvistä asioista. Kodinomaisiin siivoustöihin lapset eivät myöskään pääse osallistumaan. Tällainen voisi olla vaikka lakanan vaihtaminen. Lapset käyvät hyvin vähän kaupungilla asioilla, heillä ei juuri ole harrastuksia, lapsikontaktit ovat vähäisiä eikä lastenkodin ulkopuolella liikuta riittävästi. Lasten arjesta puuttuvan rytmin nähtiin vaikuttavan myös lapsen sisäiseen rytmiin. Tähän nähtiin hyvänä keinona erilaiset leikit ja pelit, joissa käytetään pelisääntöjä. Näin lapset samalla oppisivat erilaisia asioita sekä toimimaan ryhmässä ja ryhmänä. Tavoitteellista toiminnallisuutta kaivattiin, mutta resurssipulan vuoksi sen nähtiin onnistuvan vain ulkopuolisen toimijan toteuttamana. Tavoitteellisena toimintana pidettiin ohjaajan etukäteen suunnittelemaa toimintaa, kuten esimerkiksi leipomista tai ohjattuja leikkihetkiä ja metsäretkiä.

Lastenkodin ulkopuolella tapahtuvana toimintana haastatteluissa nostettiin kaupassa tai kirjastossa käyminen, kaupungilla ja virastoissa asioinnit esimerkiksi oman virastoasian hoitamiseen voisi ottaa omahoidettavan mukaan, lapsille harrastuksia, uimalassa käyminen, pihan ulkopuolelle kävelyretket, metsäretket, vierailuja ja muita lapsikontakteja.

Haastatteluissa tuli esille kodinomaisena toimintana pidettävänä asioina: ruoan laittaminen, iltapalan tekeminen, leipominen, tiskaaminen, pyykin peseminen ja lelujen peseminen. Lelujen peseminen vaatisi pesuharjat ja lapsille turvallisen pesuaineen. Muita asioita olivat yhteiset hetket omahoidettavien kanssa, yksilöllinen toiminta yhden lapsen kanssa rauhallisessa

erillisessä tilassa, musiikki ja laulut, tanssi, piirustus, leikit ja pelaaminen. Haastattelussa nousi esille myös miehisten toimintojen puuttuminen osastolta.

9 Tulosten perusteella tehdyt kehittämisideat toiminnassa

Havainnointien ja haastattelujen jälkeen toteutin lasten kanssa tapahtuvan toiminnan. Käytin toiminnan tukena myös henkilökunnan haasteluja. Hämäläinen (2003, 67) korostaa sosiaalipedagogisen työn periaatteina toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä ja elämyksellisyyttä. Parhaimmillaan tämä on tilanneintensiivistä, avointa ja vuorovaikutuksellista toimintaa, johon kaikki toimijat voivat osallistua sekä vaikuttaa siihen. Hämäläinen jatkaa, että luovan toiminnan tarkoituksena on auttaa ihmistä jäsentämään ja syventämään itsetuntemusta sekä pohtimaan ja selkiyttämään arvo- ja merkityksysymyksiä, vahvistamaan itsetuntoa sekä eheyttämään ja saavuttamaan sisäistä tasapainoa, leikkimään ja rentoutumaan, työstämään ja ratkaisemaan omaan elämäntilanteeseen liittyviä ongelmia, kehittämään itseä ja rakentamaan omaa maailmankuvaa ja elämäntulkintaa. Tämä auttaa avaamaan elämässä uusia mahdollisuuksia. Sosiaalipedagogisessa työssä keskeistä on vuorovaikutus ja sen laatu, koska pitkälti siitä riippuu millaista oppimista ja persoonallisuuden kehitystä pääsee tapahtumaan. (Hämäläinen 2003, 67).

Toiminta lasten kanssa oli henkilökunnan mielestä tarpeellista ja toivottavaa. Mietin sellaista toimintaa lasten kanssa, joka olisi mahdollisimman yksinkertaista, helposti jatkossa otettavissa osaksi osaston toimintaa. Toiminnan halusin nousseen esiin henkilökunnan haastatteluissa ja olevan mahdollisimman ajankohtaista ja sopivan vuodenaikaan. Sen tulisi olla myös mahdollisimman edullista ja siinä tulisi näkyä sosiaalipedagoginen viitekehys mahdollisimman laajasti. Päädyin piparkakkujen leivontaan sekä metsäretkeen. Joulukuuhun oli tulossa, joten henkilökunta piti ajankohtaisena asiana piparkakkujen leipomista. Heidän oli tarkoitus jatkaa piparkakkujen koristelemista ja pakata ne kauniisiin sellofaaneihin, jotta lapset voivat antaa ne läheisilleen joululahjoina. Leipominen oli myös kodinomaista tekemistä sekä sopi henkilökunnan jatkosuunnitelmiin, jotka antoivat minulle uskoa toiminnan jatkumiselle, kuten opinnäytetyöni yhtenä tarkoituksena oli. Leipominen ja metsäretki ovat molemmat lapsilähtöistä ja lastensuojelun laatukriteerien mukaista virikkeellistä toimintaa, joka antaa mahdollisuuden osallistua tekemiseen yhdessä aikuisen kanssa. Tätähän Hämäläinen (2003, 67) pitää toiminnallisena tekemisenä, jota hän pitää sosiaalipedagogisen työn periaatteena. Myös Hämäläinen pitää työskentelyssä tärkeänä myös vuorovaikutusta, joka tukee lasten identiteetin rakentamista sekä yhteenkuuluvuudentunteen luomista yhdessä tekemisen kautta (69-70). Hämäläisen (2003, 67) mielestä seikkailu sopii luovan toiminnan menetelmäksi, ja juuri tätä tekemämme metsäretki tarjoaa lapsille. Mielestäni lasten kanssa tapahtuvassa toiminnassa kiteytyivät hyvin sosiaalipedagogisen viitekehyksen ydin ja ne antoivat lapsille virikkeellisyyttä ja mukavaa kodinomaista tekemistä arkeen yhdessä turvallisen aikuisen kanssa.

Lasten kanssa tapahtuvassa toiminnassa lapsilla on mahdollisuus yhdessä tapahtuvaan mielekkääseen tekemiseen ja kokea tekemisen kautta toistensa tukemista ja kokemusta uusistakin tilanteista selviämisestä. Tämä on erittäin tärkeää, koska lapsilla on useita traumaattisia kokemuksia takanaan. Näin heille syntyy uusia ja hyviä kokemuksia, jotka ovat yhtenä eheyttävänä tekijänä vaikuttamassa lapsen tulevaisuuteen. Samalla myös osaston työntekijät pääsevät kokeilemaan sosiaalipedagogista työskentelyä lasten kanssa. Näin he pääsevät kokeilemaan sen toimimista käytännössä. Osaston toiminnan kehittämisen yhtenä tekijänä on lisätä virikkeellistä toimintaa, joka auttaa lapsia kohdentamaan energiaansa ja toiminnantarpeitaan mielenkiintoiseen tekemiseen. Toiminnallisuuden lisäämisen tavoitteena on ehkäistä lasten ylivilkas ja ohjaamaton toiminta suotuisampaan ja kehitystä tukevampaan toimintaan. Aikaisemmin opinnäytetyössäni toin esille Kurjen mielipiteen kasvatuksen sosiaalisten taitojen ja valmiuksien saamisesta ja kehittämisestä. Lastenkodissa oleville lapsille on tärkeä tarjota sekä luoda tilanteita, joissa hänen kasvuaan ja kehitystään voidaan tukea. Nämä tilanteet voivat olla hyvinkin arkisia ja toteutukseltaan yksinkertaisia, kuten esimerkiksi toimintana ollut leipominen sekä tekemämme metsäretki. Näissä tilanteissa aikuisen tehtävänä on tukea lapsen kehitystä. Näiden kautta lasta autetaan selviytymään ja tämä puolestaan auttaa lasta sopeutumaan yhteiskuntaan. Omassa toiminnassa lasten kanssa yhtenä tärkeänä elementtinä on lapsen toiminnallisuuden kehittäminen ja tukeminen. Toiminnan tarkoituksena on tarjota lapselle arjessa yksinkertaisia, mutta elämyksellisiä kokemuksia.

9.1 Piparkakkujen leipominen

Ensimmäinen toiminta lasten kanssa oli piparkakkujen leipominen. Kävin lastenkodissa 11.12.2009 etukäteen tarkistamassa olemassa siellä olevat välineet sekä selvittämässä mahdolliset hankinnat leipomiskertoja varten. Talosta löytyi kolme kaulinta sekä kuusi erilaista piparkakkumuottia. Henkilökunnan toiveissa oli isojen koristeltujen piparkakkujen paistaminen. Tästä syystä kävin kaupasta ostamassa kolme isoa ja kaksi keksikokoista sydämen muotoista piparkakkumuottia sekä sellofaania piparkakkujen pakkaamista varten. Henkilökunnan oli tarkoitus jatkaa piparkakkujen koristelemista osastolla ja pakata ne sellofaaneihin, jotta lapset voivat antaa ne joululahjaksi läheisilleen. Nämä hankinnat maksoivat yhteensä 14,60. Piparkakkutaikinoita oli talon omassa pakastimessa ja keittiön henkilökunta tilasi sitä vielä lisää.

Ensimmäinen leipomiskerta oli 16.12.2009 kello 9-12.30. En ollut etukäteen saanut ilmoitusta vastaanotto-osaston fyysisestä siirtymisestä. Osasto oli siirretty ja yhdistetty toisen osaston kanssa remontin vuoksi. Etukäteissuunnitelmistani ei tässä vaiheessa ollut hyötyä ja alussa meni noin tunti aikaa asioiden selvittämiseen sekä tavaroiden etsimiseen osastolla. Leipomassa lapsia oli ensimmäisellä kerralla kolme. Aikuisia toiminnassa oli mukana minun lisäksi

opiskelija sekä sijainen. Varsinainen vastaanotto-osaston työntekijä oli osastolla hoitamassa vauvaa. Aivan alussa mukana oli vakituinen ohjaaja noin puoli tuntia työvuoronsa päättymiseen saakka. Itse leipomiseen lasten kanssa meni aikaa noin 1 ½ tuntia. Minä hoidin piparkakkujen paistamisen. Lapset osallistuivat hyvin itse toimintaan eli leipomiseen oman ikänsä mukaisesti. Puoli tuntia osastolla viettämästäni ajasta hoidin pientä vauvaa toisen ohjaajan ollessa vessassa toisen lapsen kanssa.

Toisen kerran leivoimme piparkakkuja 18.12.2009 kello 13.30-17.30. Tällä kerralla leipomassa oli kuusi lasta ja yksi nuori. Aikuisia minun lisäksi oli yksi sijainen. Alussa asioiden järjestämiseen kului puoli tuntia ja tämän jälkeen leipomista oli noin 1 ½ tuntia. Paistamisen aikana keskustelin lasten kanssa ja osallistuin heidän leikkeihinsä sekä ohjaamiseen.

Näiden toiminnallisten kertojen jälkeen otin yhteyttä vastaanotto-osaston vastaavaan ohjaajaan keskustellakseni vakituisten ohjaajien toiminnallisiin kertoihin osallistumisen tärkeydestä ja siitä, ettei toiminnallisten tapahtumien järjestämisellä ole alkuperäistä tarkoitustaan, mikäli vakituinen henkilökunta ei osallistu itse mukaan toimintaan.

9.2 Metsäretken toteuttaminen

Metsäretki oli lähimetsään sijoittuvaa seikkailutoimintaa. Myös Kokljuschkin (1999) pitää seikkailua hyvänä tapana toimia pienten lasten kanssa silloin, kun lapsilla on erilaiset taustat ja elämäntavat, luonne, oppimiskyky, sosiaalisuus, sopeutumiskyky, luovuus ja energia. Lisäksi hän puhuu siitä, miten seikkailu on lasten tarpeita tyydyttävää toimintaa ja lähestyy liikunnasta lapsen maailmasta käsin. Tällöin on tarkoitus säilyttää liikunnassa hauskuus, ilo ja riemu eikä se ole aikuislähtöisesti ajateltuna pelkästään motoriikan kehittämistä. Seikkailussa voidaan hyvin hyödyntää vuodenaikoja sekä erilaisia lähiympäristöjä ja maastoja. Näin lapsen liikunnallisia taitoja kehitetään parhaiten ja he pääsevät aistimaan monipuolisesti luontoa. Seikkailun avulla lapsi saa luonnollisella tavalla onnistumisen kokemuksia, mikä parantaa hänen minäkuvaansa ja vahvistaa lapsen itsetunto positiivista minäkäsitystä. Kokljuschkin puhuu siitä, miten seikkailun avulla tarjotaan toiminnanhaluisille ja vilkkaille lapsille virikkeitä. Tämän kaltaisille lapsille se on erittäin tärkeätä, koska heidät usein leimataan häirikoiksi. Kokljuschkin mielestä näin lapset menettävät oppimisen alkutaipaleilla luottamuksen itseensä ja opetukseen. Seikkailussa pystytään hyödyntämään lapsen mielikuvitusta. Lapsi pääsee hurjien leikkien avulla löytämään sankareita. Vaikean lapsen leimankin saanut lapsi tuntee onnistumisen kokemuksia mielekkään tekemisen avulla. Kokljuschkinin mukaan seikkailukasvatuksella pyritään tukemaan lapsen tiedollisia, motorisia ja sosiaalisia taitoja sekä kokonaispersoonallisuuden kehittymistä. Hän pitää seikkailua erinomaisena tapana opetella yhteistyötaitoja. Seikkailukasvatuksessa ei kuitenkaan pyritä toimimaan liian kasvatuksellisesti, vaan on tärkeä säilyttää elämyksellisyys. Keskeisenä asiana seikkailussa on yllätyksellisyys. Luonto on Kokljusch-

kinin mukaan hyvä ympäristö, jossa voidaan kehittää lapsen liikunnallisia taitoja, yhdessä tekemistä ja ongelmaratkaisutilanteita. Lapsi pääsee kokemaan elämyksiä, jännitystä sekä omia rajojaan turvallisesti. Seikkailun avulla lapsi pääsee Kokljuschkinin mielestä harjoittelemaan elämässä tarvittavia taitoja, joita lapsi ei vielä hallitse. Lisäksi se kehittää sosiaalisuuteen liittyviä asioita. Lisäksi seikkailu on yhdessä tapahtuvaa toimintaa, mikä tarkoittaa kaikkien ryhmän jäsenten mukana olemista, joka puolestaan vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lapset huomaavat seikkailun aikana, että sen onnistuminen riippuu yhteistoiminnasta seikkailussa mukana olevien ihmisten kanssa. Erilaisissa ongelmaratkaisutilanteissa lapsi pääsee kokeilemaan uusia käyttäytymismalleja, jotka puolestaan auttavat lasta selviytymään erilaisista tilanteista ja löytämään uusia toimintamalleja. Lapset myös oppivat toistensa suoriutumisista. Seikkailun yllätyksellisyys tarjoaa lapsille ennalta arvaamattomia ongelmia, joita pitää ratkaista. Tätä kautta lapsi pääsee Kokljuschkinin mielestä löytämään ja keksimään vastauksia ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi. Tämä puolestaan tarjoaa lapselle itse löydettyjä ratkaisuja ja niiden keksimisiä. Jotka puolestaan ovat moniulotteisia ja pysyviä oppimistuloksia. Aivot tarvitsevat oppimistilanteissa jännitystä, mikä on lasten leikeissä käyttövoimana. (Kokljuschkin 1999, 23-44).

Ulkona tapahtuvaa toimintaa varten olin jo syksyllä käynyt tutustumassa lähialueiden metsiin. Kävin kyseisellä viikolla vielä uudelleen tarkistamassa lähialueen metsät, koska maassa oli lunta erittäin paljon. Päädyin kovien pakkasten sekä lasten nuoren iän vuoksi aivan lastenkodin viereiseen metsään, jonne heidän on jatkossakin helppo mennä jatkamaan leikkiä. Ulkona tapahtuva toiminta peruuntui kerran, koska paikalla ei ollut vakituista henkilökuntaa ja vielä kaksi kertaa kovien pakkasten vuoksi.

Varsinainen metsäretki toteutettiin 19.1.2010 kello 10-11. Varmistin vielä ennen lähtöä, että osaston vakituista henkilökuntaa on osallistumassa toimintaan ja auttamassa lasten valmiiksi pukemista, koska aikataulu ennen ruokaa ja päiväunia oli varsin lyhyt. Näin aikaa jäisi varsinaiselle metsässä leikkimiselle. Mukana metsässä oli kaksi poikaa ja minun lisäkseni yksi ohjaaja. Olimme metsässä reilun tunnin ajan. Kävelimme lähimetsään ja siellä lapset saivat etsiä mieleistään paikkaa, johon rakentaisimme majan, jota rakentaessamme lapset saivat itse kehittää tarinaa. Metsässä oli metsähirviöitä, joita välillä pakenimme majan suojaan ja taistelimme heitä vastaan. Lapset mieltivät myös metsässä olevia eläimiä ja hyönteisiä. Keskustelimme eläinten ja hyönteisten talviunilla olemisesta sekä siitä, miten esimerkiksi osa linnuista muuttaa talven ajaksi ulkomaille lämpimiin maihin. Lasten leikkiminen rakentui lasten ehdoilla. Aikuisen tehtävänä oli mahdollistaa majan rakentamista, leikin etenemistä sekä rohkaista ja auttaa lasta tutustumaan luontoon sekä saamaan vastauksia kysymyksiin.

Tarkoitus oli vielä myöhempanä ajankohtana mennä uudestaan jatkamaan metsäleikkiä.

Tammikuun kovat pakkaset estivät tämän toteutumisen ja, jotta opinnäytetyö olisi edennyt,

en voinut pitkittää aikataulua enempää. Kävin asiasta neuvottelun ohjaavan opettajan kanssa, jonka mielestä poisjäävällä kerralla ei ollut merkitystä opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta. Näin ulkona tapahtuvaa toimintaa oli vain yhden kerran.

10 Palaute henkilökunnalta

Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan jälkeen jätin henkilökunnalle kyselylomakkeet, joihin pyysin heiltä vastausta viikon sisällä. Kahta vastausta jouduin odottamaan pidemmän ajan työvuorojen sekä sairausloman vuoksi. Kaksi vastaajista ei ollut työvuoroissa kertaakaan lasten kanssa tapahtuneen toiminnan aikana, kaksi oli yhdellä kerralla ja yksi vastaajista oli paikalla ensimmäiset 10 minuuttia yhdellä kerralla. Kaikissa vastauksissa annettiin palautetta siitä, että lapsiryhmää oli valmisteltu liian vähän ja puutteellisesti etukäteen. Työntekijät toivoivat minulta enemmän aikaa lasten toimintaan valmistamiseen sekä yksi mietti, oliko talon sisäisessä tiedottamisessa ollut katkoksia. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että itse toiminta ja osallisuus onnistuivat hyvin, yhden mielestä kohtalaisen hyvin, toisen mielestä lapset olivat hyvin osallisia ja toiminta oli lapsilähtöistä ja yhden mielestä ”toiminta oli selkeästi lapsia kiinnostavaa ja ikätason mukaista. Toiminta oli sellaista, että he pääsivät siihen hyvin mukaan, itse tekemään”. Työntekijöiden mielestä toiminta vaikutti lapsiin positiivisella tavalla ja lapset nauttivat tekemisestä ja sen uskottiin tuoneen mielekästä tekemistä päivään. Yksittäisiä kommentteja oli muun muassa ”tuo sisältöä, oppimista, virikkeellisyyttä, mielenkiintoista”, ”nauttivat leipomisesta” ja ”toi erilaista näkökulmaa, vaihtelua”. Yhdessä vastauksessa kerrotaan, kuinka toimintakerrat olivat olleet lapsille selkeästi tärkeitä ja pysyneet lasten mielessä ja puheissa vielä pitkään. Lapset olivat kertoneet useamman kerran, mitä olivat päässeet tekemään. Yhden vastaajan mukaan lapset pitävät aina toiminnallisista asioista, kuten leipomisesta ja metsässä käymisestä, jotka ovat hänen mielestään lasten ajatusmaailmassa mukavia asioita. Yhden vastaajaan mukaan yksi lapsista oli kokenut harmia, kun oli saanut mielestään syödä taikinaa liian vähän. Yhdessä vastauksessa toiminnan katsottiin olleen ”jonkin verran hajottavaa”. Mielenkiintoisinta toiminnallisuudessa oli ollut käsillä tekeminen, onnistumisen ilo, lasten into, lasten mukaan heittäytyminen, yhdessä tekeminen, tekemisen kautta asioiden puhuminen ja läpikäyminen. Yksi vastaajista piti vaikeana vastata, koska ei ollut toiminnassa itse mukana. Yksi vastaajista oli toiminnan aikana monien asioiden vuoksi kokenut olevansa stressaantunut ja kokenut toimintapäivän raskaana, kuitenkin hänestä oli ihana nähdä, kuinka nuorin osallistuja oli pitänyt leipomisesta.

Haastavimmaksi toiminnassa nousi esille toiminnan niveltymisen muuhun päivätoimintaan. Kolmessa vastauksessa tuotiin esille henkilökunnan riittävyys ja resurssit. Niiden nähtiin vaikuttavan lasten yksilölliseen ohjaamiseen ja opastamiseen. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille aikataulujen ja henkilöstöresurssien yhteensovittamisen haasteellisuus silloin, kun mukana on

työryhmän ulkopuolinen henkilö suunnittelijana sekä toteuttajana. Toimintapäivänä poissaol-
lut vastasi, että koki haasteellisena hektisyyden.

Pysyvämmäksi toiminnaksi lastenkodin rakenteeseen voisi vastaajien mielestä ottaa seuraavia asioita. Neljässä vastauksessa tuli esille liikunnallinen toiminta. Yksittäisissä vastauksissa tuli esille käsillä tekeminen, yhteisiä kotiaskareita esimerkiksi leipomista ja ruoanlaittoa ja vii-
koittaiset uimala käynnit, joka oli aikaisemmin ollut toimintana. Yhdessä vastauksessa luki ”tekemällä & kokemalla”. Toiminnan ottaminen pysyvämmäksi rakenteeksi vaatii neljän vas-
taajan mielestä lisää henkilöstöresursseja. Yhden vastaajan kommenteissa tuli esiin, että tar-
vitaan työryhmältä itseltään resursointia ja reippautta. Toinen vastaaja nosti esiin, että tarvi-
taan henkilöstön ideointia. Kahden vastaajan mukaan tarvitaan halua toteuttaa ja suunnitella
tekemistä lapsille ja heidän kanssaan. Lisäksi yhdessä vastauksessa oli vaatimuksiin mainittu
”aikaa, viitseliäisyyttä & kokemusta”. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille viikkosuunnitelmat,
joiden avulla asioita voitaisiin toteuttaa paremmin.

Kysyin miten toimintaa pitäisi vielä kehittää, että se olisi otettavissa pysyvämmäksi raken-
teeksi osaston toimintaan. Kolmessa vastauksessa mainittiin erityislapset ja heidän tarpeiden-
sa huomioiminen sekä eri-ikäisten lasten huomioiminen. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille
vaativat lapset ja heidän tarvitsemansa henkilökohtainen neuvonta. Yhdessä vastauksena
mainittiin ”tiimityön merkitys”.

Kysymykseen auttoiko opinnäytetyöni osaston toiminnallisuuden kehittämisessä, vastaukset
olivat kolmella samansuuntaiset. He olivat vastanneet ” Kyllä / ei ” tai ”osaltaan kyllä ja ei”.
Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että ”ehkä” ja yksi vastaus oli ”ei”. Perusteluna annetuille
vastauksille oli kirjattu seuraavanlaisia kommentteja; vastauksessa ”ei” hetkiä pidettiin koko-
naisuudesta irrallisina, tosin ne ajatuksen tasolla herätti pohtimaan asioita. Vastauksessa
”Kyllä ja ei” kertoja oli kolmen vastaajan mielestä vähän, yksi vastaajista oli sitä mieltä, että
kerrat auttoivat herättelemään ajatuksia. Yhden vastaajan mielestä toteutukset jäivät irralli-
siksi osaston arjesta. Vastauksessa ”Ehkä” osastolla on vastaajan mukaan leivottu paljon en-
nenkin sekä retkeilty tilaisuuksien mukaan. Kuitenkin hän toi esille, ettei leipominen olisi ky-
seisenä päivänä onnistunut ilman minun läsnäoloani.

Kaikki viisi kyselylomakkeeseen vastaaja olisivat valmiita muuttamaan osaston toiminnalli-
suutta. Vastauksena kysymykseen miten, vastaajat tuovat esille seuraavanlaisia yksittäisiä
vastauksia: lisäämällä toiminnallisuutta, monipuolistamaan ja eri-ikäisille soveltuvia. Yhden
vastaajan mielestä aina ei tarvita suuria toteutuksia vaativaa toimintaa tai ihmeellisyyksiä
vaan lisätään pieniä toiminnallisia asioita arkeen ja ideointia lasten toiveiden kautta. Yksi
vastaajista lisäisi mahdollisuuksien puitteissa luovan ja terapeuttisen toiminnan osuutta. Yh-
dessä vastauksessa oli, että kaikki kehitys on positiivista ja vie eteenpäin. Eräs vastaajista piti

toiminnallisuutta tärkeänä ja tekee omasta mielestään parhaansa sekä laittoi ”harmi, jos se ei työssäni ole näkynyt?!”.

Havainnoinneista saamani tutkimustuloksen sekä osastolla osaston omien kehitystarpeiden perusteella tarvittiin osastolla lasten kanssa tapahtuvan toiminnan kehittämistä. Haastatte- luissa tuli usein esille henkilökunnan oma toive toiminnasta, joka olisi kertaluontoista ja ulko- puolisen toteuttama kokonaisuus. Samalla esiin nousi, ettei henkilökuntaa voida pakottaa te- kemään mitään kuten esimerkiksi menemään uimaan. Varsinaisen lasten kanssa tapahtuvan toiminnan aikana oli haasteellista saada vakituinen henkilökunta mukaan toimintaan. Kysely- lomakkeiden vastausten perusteella toimintaa oli pidetty hyvänä ja se oli mahdollistanut las- ten osallisuuden sekä ollut lapsilähtöistä. Lapset olivat itse pitäneet toiminnallisesta tekemi- sestä ja tuottaneet niistä positiivista mielikuvaa. Toiminnan katsottiin olevan mahdollista ot- taa lastenkodin arkeen käyttöön, mutta sen katsottiin vaativan lisää henkilöstöresursseja sekä aikaa, työntekijöiden omaa tahtoa ja suunnitelmallisuutta.

11 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimukseni mukaan perushoito osastolla onnistui hyvin. Kuten tekemistäni havainnoinneista ilmenee, siihen meni aikaa paljon pienten lasten osastolla, koska lapset tarvitsivat vielä pal- jon henkilökohtaista apua suoriutuakseen arjen päivittäisistä perusasioista. Henkilökunta oli minusta hyvin ottanut perushoidosta huolehtimisen tehtäväkseen sekä selkeästi sitoutunut siihen. Kehittämistä perushoidossa kaivataan esimerkiksi lasten omatoimisuuden lisäämisessä. Lapsia puettiin ja autettiin sellaisissakin asioissa, joista he olisivat itse suoriutuneet. Tämä ei lisää lapsen henkilökohtaista kehitystä eikä tue iänmukaista kasvua ja kehitystä. Motorisessa kehityksessä oli osalla lapsista puutteita ja antamalla lapsen toimia omatoimisemmin olisi sitä voitu harjoittaa. Suunnittelemalla toimintaa paremmin se olisi onnistunut aikataulullisesti.

Viime vuosina lastensuojelussa on puhuttu lapsilähtöisyydestä. Lastensuojelun erityisosaami- sen keskus Pesäpuu ry teki kolmevuotisen Norsu-projektin, jossa kehitettiin työvälineitä ja välineitä lapsen äänen kuulemiseksi lastensuojelussa. Tämän projektin mukaan lapsella on sata erilaista tapaa kertoa elämästään. On tärkeä antaa erilaisia vaihtoehtoja lapselle kertoa elämästään puheen lisäksi. Näitä ovat esimerkiksi leikki, kuvat ja toiminta. Itse pidän tätä tärkeänä erityisesti pienten lasten kohdalla, joiden kielellinen kehitys ei ole vielä riittävää asioiden ilmaisemiseksi. Myös Välivaaran (2004) mukaan lapsilähtöistä työtettä tarvitaan. Se tarkoittaa henkilökunnan kykyä virittäytyä lapsen aaltopituudelle, herkistymistä jakamaan, näkemään ja kuulemaan. Norsuprojektista tehdyssä raportissa asia hyvin, ”Lapsilähtöisyydellä lastensuojelussa tarkoitetaan, että työntekijällä on riittävästi aikaa tavata lasta henkilökoh- taisesti” Tämä edellyttää ennalta suunnittelua. Vuoropuhelun aikaan saaminen edellyttää ai- kaa luottamuksen rakentamiselle. (Välivaara 2004, 8, 12). Lisäksi samasta asiasta yhteisölli-

syyden näkökulmasta puhuvat Raina ja muut (2007, 36). He korostavat, että vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä lasten sosiaalisten taitojen oppimisen kannalta ja lapset oppivat näitä parhaiten aidoissa elämäntilanteissa esimerkiksi leikkiessä.

Toimintaa ohjaajan kanssa oli mielestäni liian vähän. Ensimmäisellä havainnointikerralla sitä oli yhteensä noin kolme tuntia 55 minuuttia, joka jakautui kolmelle eri päivälle. Lisäksi noin tunti tuosta ajasta kului sisäleikkipuisto Villen Viidakossa, jossa kävimme iltavuoron aikana. Tuolloin toinen ohjaajista oli lasten kanssa siellä olevalla radalla noin tunnin ajan. Tämän jälkeen päivää kohden yhteistä aikaa ohjaajan kanssa jäi kaksi tuntia ja 55 minuuttia. Tämä teki kahta päivää kohti noin tunti kaksikymmentäviisi minuuttia. Tuon aikaisemmin teoriaosuudessani esille, että Lehtinen ym. ovat tutkimuksellisesti pystyneet osoittamaan aikuisen läsnäololla olevan merkittävä apu lapselle. Kielellisen kehityksen edellytyksenä on virikkeellinen ympäristö ja puhe, kuten Saarinen ym. (1999, 122) tuovat esille. Tämä edellyttää aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Lastensuojelun keskusliiton laatukriteerin mukaan sijoitusyksikön tehtävänä on tarjota riittävästi virikkeitä lapselle (Lastensuojelun keskusliitto, 23). Lisäksi Järventien ja kumppaneiden (2006, 101) mukaan lapsen yksin jättäminen tuo lapselle suurta turvattomuutta.

Lasten omatoimista toimintaa oli noin seitsemän tuntia ja 10 minuuttia ja toisella kerralla 7 tuntia 35 minuuttia. Tuolloin lapset toimivat omatoimisesti joko lastenkodin omalla pihalla tai sisätiloissa joko omissa huoneissaan, jonkun lapsen huoneessa tai yhteisissä tiloissa. Lapsilla oli selvästi energiaa, joka purkautui aktiivisena käytöksenä ja osin levottomuutena. Näillä lapsilla on lisäksi takana ongelmalliset taustat, jotka lisäävät toiminnan tarvetta. Lisäksi heillä olisi tarvetta turvallisen aikuisen läsnäololle ja yhdessä tekemiselle sekä ohjaukselle. Kuten myös Sinkkonen ja Kalland tuovat hyvin esille sen, että ylivilittyneelle lapselle on tärkeä tuntea aikuisen läheisyyttä sekä turvallisuuden tunnetta kyetäkseen keskittymään paremmin (Sinkkonen & Kalland 2001, 204–205).

Huomiota herättävä asia oli säännöllisen ulkoilun puuttuminen. Kokljuschkinin mielestä lapsi tulisi saada leikinomaisesti liikuntaa 15–20 tuntia viikossa. Hän perustelee sitä sillä, että lapselle elämä on liikettä ja leikinomaisesti liikkumalla lapsi pystyy purkamaan toiminnan tarvettaan. (Kokljuschkinin 1999, 36). Minun tutkimukseni havainnoinnin aikana kerran vuoroni lopussa eräs ohjaajista meni lasten kanssa lastenkodin omaan pihaan. Piha on iso ja aidattu, jossa lapsilla olisi hyvät mahdollisuudet leikkiä ja purkaa energiaansa. Henkilökunnan suusta kuulemani lause kertoi, että henkilökunta piti tärkeänä sitä, että voi itse päättää toiminnasta esimerkiksi ulos menemisestä, eikä tarvinnut mennä ulos ”pakkotahtisesti”, kuten päiväkodissa. Tämä ei mielestäni ole lapsilähtöistä ajattelua. Lisäksi tämä oli ristiriidassa lastenkodin oman tuoreen esitteen kanssa, jossa ensimmäisenä kohtana mainitaan, että työskentely on ”lapsilähtöistä ja lapsikeskeistä”. Opinnäytetyöni aikana minulle ei selvinnyt, mitä lapsiläh-

toisyys on käytännössä. Lastenkodin omilla nettisivuilla mainitaan toimintaperiaatteena riittävä liikunta, lapsen virikkeellinen toimintaympäristö sekä lapsen kehityksellinen tukeminen eri osa-alueilla. Havainnointien tuloksissa tämä ei kovinkaan vahvasti näy. Myös Lastensuojelun keskusliiton laatukriteerin mukaan lapselle on pyrittävä antamaan kasvuympäristöön virikkeitä (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 13). Lapsilähtöisyyteen kuuluvat myös osallisuus ja yhteisöllisyys. Kurki ja Nivala korostavat, että osallisuuteen vaaditaan aktiviteetteihin osallistumisen tukemista sekä kasvatuksellista tukemista (Kurki ym. 2006, 119). Tämä vaatii henkilökunnan ja lasten välistä yhteistä toimintaa.

Haastattelussa tuotiin esille, ettei ketään henkilökuntaan kuuluvaa voi pakottaa tekemään mitään tässä tapauksessa esimerkiksi uimaan meneminen. Tästä nousee mieleen, että toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhtenä tekijänä vaikuttaisivat kuitenkin olevan henkilökunnan henkilökohtaiset mieltymykset. Haastatteluissa nousi toistuvasti esille myös heidän toivomuksensa kertaluontoisena elämyksenä tapahtuvasta toiminnasta, joka ei olisi vaatinut henkilökunnalta omaa panosta tai sitoutumista toimintaan. Tässä kohdin pohdin, kuinka paljon työpaikalla vallitseva toimintakulttuuri tukee lasta ja ketä toimintakulttuuri palvelee. Myös Kurki ja Nivala (2006, 173) tuovat esille, että toimintakulttuurilla on erittäin suuri merkitys toiminnan kannalta. Henkilökunta näki itsekkin oman panoksensa puuttumisen ja toivat haastattelussa ja kyselylomakkeiden vastauksissa esille, että heiltä itseltään tarvittaisiin reippautta ja resursointia sekä halua toteuttaa ja suunnitella tekemistä. Yhtenä hyvänä mahdollisuutena nähtiin tiimityö ja suunnitelmallisuus, jota mielestäni osastolla kannattaisi kehittää. Tutkimukseni kohteena olevaan lastenkotiin on tehty varsin kattava puuhapakettityöväline, jota ei kuitenkaan osastolla käytetty eivätkä kaikki työntekijät tienneet, mistä sellainen osastolta löytyy. Sen käyttäminen osastolla vaatii henkilökunnan omaa panosta.

Henkilökunta kaipasi tavoitteellista toimintaa sekä enemmän lapsikontakteja, mutta pitivät sitä mahdottomana itse järjestää. Sen onnistumiseen tarvittiin heidän mielestään resurssipulan vuoksi ulkopuolisia toimijoita. Resurssipula tuli havainnointien aikana esille. Osallistuin itsekkin havainnointien aikana lasten ohjaamiseen tai hoitamiseen tilanteen sitä vaatiessa. Tästä syystä osastolla tulisi miettiä miten resursseja voitaisiin paremmin hyödyntää. Lisää henkilökuntaa osastolle ei todennäköisesti ole mahdollista saada. Erilaisten rutiinien ja toimistotöiden tekemiseen meni osastolla runsaasti aikaa. Tämä herätti minussa kysymyksen siitä, voisiko asioita toteuttaa eri tavalla. Toimistotöissä hoidetaan lapsille tärkeitä asioita. Vastaanotto-osastolla tehdään tärkeää työtä lasten etujen hyväksi sekä ollaan yhteydessä useiden eri yhteistyötahojen kanssa, ja toimistotöitä on vakituisesti lastenkodissa asuviin lapsiin verrattuna enemmän. Niiden hoitamista voisi miettiä vielä tarkemmin. Nyt hyvänä puolena oli toisaalta henkilökunnan yövuorojen loppuminen. Tämä antoi enemmän aikaa hoitaa virastojen aukioloaikana omalapsen asioita paremmin. Haittapuolena näen tehokkaan ja rauhallisen ajan, jolloin tehdä kirjallisia töitä. Oman kokemukseni mukaan yövuoroissa voi tehdä paljon

erilaisia kirjallisia toimistotöitä, jotka eivät vaadi yhteyttä ulkopuolisiin. Tämä vapauttaisi niihin päivällä käytettyä aikaa lasten kanssa olemiseen. Henkilökunnasta osa itse suri menettämäänsä vapaapäiviä, joita yövuoroista sai.

Haastatteluissa nousi esille myös omahoitajan vähäinen aika. Myös Sinkkonen ja Pihlaja (1999, 117) näkevät omahoitajan roolin tärkeyden. Tästä syystä henkilökunnalla tulisi olla enemmän aikaa oma-aikuisuuden hoitamiseen. Tämän avulla lapselle annetaan erittäin paljon korjaavia kokemuksia sekä arjen toiminnoissa kuin ihmissuhteissa.

Lasten kanssa tapahtuva toiminta kuten leipominen, oli mukavaa arkista yhdessä tekemistä ja metsäretkellä lapsilla oli mahdollisuus ohjaajien kanssa päästä toteuttamaan itseään. Suuria etukäteisvalmisteluja ei tarvittu eivätkä kustannukset olleet suuret. Ohjaajien antaman palautteen mukaan lapset pitivät toiminnasta ja se oli hyvin jäänyt heidän mieleensä ja puheisiinsa. Haasteellisuutta oli henkilökunnan osallistumisessa lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan sekä tiedon välityksessä. Ennen toiminnan alkua olisin paremmin halunnut kertoa työntekijöille toiminnan sisällöstä sekä rajoista, joiden puitteissa sekä aikuiset että lapset liikkuvat ja toimivat. Tämä osoittautui haasteellisimmaksi osuudeksi. Henkilökunnan tehdessä vuorotyötä ei voi samaan aikaan tai kaikille tuottaa tietoa samalla kertaa. Yhden ihmisen kanssa asioista sopiessa tieto ei aina kulje samalla tavalla, kuin on asian esittänyt ja tieto ei aina saavuta kaikkia vuorossa olevia työntekijöitä.

Lasten ja ohjaajien yhteiselle toiminnalle on selvästi tarvetta tämän tutkimuksen perusteella. Osaston toiminnassa päiväohjelman suunnittelemattomuus lisäsi lapsissa levottomuutta ja ohjaajilta kului aikaa käytävillä toiminnan suunnitteluun ja tekemisen miettimiseen. Sinkkonen ja Pihlajan tukevat myös ajatusta, että elämän jatkuminen turvallisena tarvitsee perusasioita, rutiineita ja arkielämään selkeyttä, esimerkiksi määrättyihin aikoihin tehdään määrättyjä asioita kuten nukkumaanmenoajat, ruokailut yms. Vastoinikäymisistä huolimatta elämä on turvallista ja noudattaa tuttua kaavaa (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 117.) Kehitysideana esitän viikkorungon tekemistä, jonka mukaan vastaanotto-osastolla toimittaisiin ja siihen liittyvistä muuttuvista asioista päätettäisiin etukäteen viikkopalaverissa. Viikkorunko tuli esille myös yhdessä haastattelussa. Osaston seinällä oli päiväohjelmasta runko, jota ei käytännön arjessa kuitenkaan noudatettu. Viikko-ohjelma voisi olla yksinkertainen, jolloin se soveltuisi vastaanotto-osaston toimintaan ja olisi joustava. Samalla se kuitenkin rytmittäisi osaston arkea ja kaikki tietäisivät, mitä osastolla kyseisenä päivänä tapahtuu. Siinä voisi olla päivärutinit kuten herätyksen, ruokailut, päiväunet, nukkumaan menoajat sekä ohjaajien kanssa ulkoilut.

Kehitysideaksi lasten ja ohjaajien yhteisen osastolla tapahtuvan toiminnan lisäämiseksi esitän benchmarking-ideana eräässä lastenkodissa käytössä olevaa toimintapäivämallia. Siellä jokai-

sella osastolla on etukäteen sovittu viikonpäivä esimerkiksi keskiviikko tai torstai, jolloin osaston lapset ja ohjaajat tekevät jotain yhdessä. Toisinaan ollaan perhekeskuksessa tai vaihtoehtoisesti lähdetään jonnekin. Näin toiminta on säännöllistä ja jokainen työntekijä osallistuu vuorollaan sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kesäisin perhekeskuksen osastojen toiminta on keskiviikkoisin, jolloin kaikki perhekeskuksessa olevat lapset osallistuvat osastojen työntekijöiden yhdessä suunnittelemaan toimintaan.

Lastenkodissa voisi olla kerran kuukaudessa koko talon yhteinen toimintapäivä. Tämä sopisi mielestäni hyvin ja näin eri osastoilla olevat sisarukset pääsisivät olemaan yhdessä. Samalla myös eri osastojen välinen yhteistyö sekä ymmärrys osastoilla olevien lasten erilaisuudesta lisääntyvät ja toimintaan osallistuvien aikuisten määrä lisääntyisi. Muut kuukauden kolme toimintaa kertaa olisivat osaston omia toimintapäiviä. Toimintapäivät ovat tärkeitä. Niiden avulla lasta voidaan tukea monella eri osa-alueella. Mikäli ne toteutetaan säännöllisesti joka viikko, luodaan rutiineiden avulla lapsille myös turvallisuutta. Ne parantavat lasten sosiaalisia taitoja. Yhteinen aika ja oleminen ovat tärkeitä perustyytä, jonka aikana ohjaajat saavat arvokasta tietoa jokapäiväisen arvioinnin tueksi. Toiminta voi olla ulkona, sisällä, lastenkodissa ja sen ulkopuolella. Tärkeintä on säännöllisyys ja lasten kanssa yhdessä tekeminen.

Täydennyskoulutus on tärkeää ammattitaidon ylläpidolle ja kehittymiselle. Tutkimukseeni ei kuulunut selvittää henkilökunnan osallistumista täydennyskoulutuksiin. Keinänen ja Lehtinen tekivät vuonna 2007 opinnäytetyön lastensuojelun työntekijöiden täydennyskoulutus tarpeista. Tutkimukseen vastanneet olivat lastensuojelussa työskenteleviä ja hankittu Talentian jäsenrekisterin kautta. Tutkimus toteutettiin internetkyselyllä, johon vastasi yhteensä 117 henkilöä. (Keinänen & Lehtinen 2007, 6-7). Heidän tekemistään tutkimustuloksista nousi päällimmäisenä asiana esille täydennyskoulutusten tarpeellisuus, jotta pysytään muuttuvassa yhteiskunnassa ja työelämässä mukana. Täydennyskoulutus auttaa työntekijää myös jaksamaan omassa työssään paremmin sekä sitoutumaan siihen. Samalla saa omasta työstään etäisyyttä ja tulee tilaa tarpeelliselle itsereflektoinnille. Koulutuksissa eri alojen ja laitosten kollegat jakavat myös kokemuksiaan ja hiljaista tietoaan keskenään sekä saavat mahdollisesti luotua moniammatillista verkostoa. Täydennyskoulutuksen nähtiin antavan uusia näkökulmia ja ehkäisevän rutinoitumista omissa toiminnoissaan. Tämän lisäksi täydennyskoulutus tarjoaa peruskoulutuksen lisäksi erityisosaamista ja mahdollisuutta erikoistua. Tutkimuksessa nousi esille, että lastensuojelutyössä vastaajat halusivat lisäkoulutusta. Täydennyskoulutusta he halusivat muun muassa lapsikeskeisestä työskentelytavasta ja psyykkisesti oirehtivien lasten hoidossa. Tärkeänä nähtiin myös saada täydennyskoulutusta lastensuojeluasiakkaiden moniongelmaisten perheiden erilaisten erityistaitojen kehittämistä, kuten esimerkiksi asiakkaiden ja heidän vanhempien lisääntyneissä päihde- ja mielenterveys ongelmissa. (Keinänen ym. 2007, 65-85).

Hämäläisen mielestä sosiaalipedagoginen ammatillisuus muodostaa ammatillisen kasvatuksen perustan, joka mahdollistaa ihmistyössä ajattelutapaa, jonka avulla työn lähtökohtaa, tarkoitusta ja toimintamuotoja voidaan tarkastella sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin. Tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä pedagogisiin näkökohtiin sosiaalisissa ongelmissa ja sen parissa tehtävässä työssä. Pidän Hämäläisen ajatusta ”sosiaalipedagogisista silmälaseista” tärkeänä, joiden läpi omaa työtä tarkastellaan kriittisesti ja kehitetään sitä. Sosiaalipedagogisessa työskentelyssä keskeisiä periaatteita ja tavoitteita ovat ihmisen itseapua auttaminen, itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen ja vahvistaminen sekä yksilön omassa elämässä että ryhmissä ja yhteisöissä. Tähän lisätään usein ihmisen rohkaiseminen ja aktivointi realistiseen toimintaan elinolojen kehittämiseksi ja arjen ongelmien kohtaamiseksi ja ratkaisemiseksi sekä kannustetaan itsensä kehittämisessä esteiden pois raivaamisessa. Sosiaalipedagoginen työ on dialogisuutta. Tämän vuoksi Hämäläinen korostaa, että vaarana työntekijällä on kangistuminen kaavoihin ja rutiineihin. Hänen mukaansa työtä tulee ammatillisesti pystyä kehittämään ja olemaan sekä luova että tilanneherkkä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 15-19). Hämäläinen pitää teoreettista itseymmärrystä perustana käytännön työlle ja siihen millaiseksi sosiaalipedagoginen käytäntö muodostuu. Tästä syystä ei ole yhdentekevää, mistä aineksista itseymmärrys rakentuu, koska se määrittää työorientaatiota. Hämäläinen esittääkin olennaisena kysymyksenä, että on ”olennaista kysyä, mitä ongelmille voidaan ja pitäisi tehdä.”. (Hämäläinen 2003, 13, 17-19). Myös yhteiskunnan toimintajärjestelmänä se kohdistuu sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja niiden lieventämiseen (Hämäläinen 2003, 24.)

Laurean ammattikorkeakoulun opiskelijat Hämäläinen ja Valtanen ovat tehneet vuonna 2006 opinnäytetyön jossa he tutkivat sitä, miten sukupuolen merkitys näyttäytyy ryhmäkotien arjessa lasten näkökulmassa. Heidän mukaan erilaiset perheiden roolit ja niiden mukaiset käyttäytymiset näyttäytyvät myös ryhmäkodin lasten mielipiteissä sekä heidän toiminnassaan eri henkilökunnan jäsenten kanssa. Esimerkiksi pojat kokivat, että on helpompi puhua joistain asioista miespuolisten työntekijöiden kanssa sekä osa toiminnoista, kuten auton korjaamiseen tai rakentamiseen liittyvät asiat koettiin miesten juttuina. Naisten kanssa tytöt kokivat helpoksi puhua asioista sekä erilaiset kodin hoitoon tai kauneuden hoitoon liittyvissä asioissa käännettiin mieluummin naispuoleisten työntekijöiden puoleen. Lapset pitivät tärkeänä, että työntekijöissä on molempia sukupuolia. Molempien sukupuolten kanssa lapset kokivat voivansa tehdä erilaisia asioita. Tutkimuksen mukaan miehet keksivät enemmän ”puuhastelua” sekä erilaisia aktiviteetteja. Kurinpidossa miehet olivat puolestaan naisia tiukempia. Naisten rooli nähtiin tärkeänä erilaisissa keskusteluissa sekä heidän kanssaan voi ”katsoa nyyhkyleffoja”. (Hämäläinen & Valtanen 2006, 35-45). Tutkimukseni kohteena olevassa lastenkodissa työntekijät olivat tutkimukseni hetkellä naispuolisia. Näin ollen lapsilta jää näkemättä ja kokematta miespuolinen rooli malli, joka voisi olla hyvinkin eheyttävä kokemus lapsille. Pitäisin hyvänä asiana jos työpaikalla olisi myös miespuolisia ohjaajia.

Saavutin mielestäni hyvin opinnäytetyölleni asettamani tutkimuksellisen tavoitteen. Osaston toiminnallisuuden kehittäminen vaati osaston toiminnan nykyisen arjen perusteellista tutkimista. Siitä syystä käytin useita toisiaan tukevia ja selventäviä tutkimusmenetelmiä. Niiden avulla sain vastauksen asettamilleni tutkimuskysymyksille sekä sain varsin kattavan käsityksen siitä millainen on lastenkodin osaston arki. Havainnointien avulla tuli näkyväksi se, mitä osastolla tapahtuu ja mihin aika kyseisellä osastolla käytetään. Haastattelujen avulla sain selville henkilökunnan omia näkemyksiä ja toiveita toiminnan kehittämiseksi. Lasten kanssa tapahtuvan toiminnan avulla sain käsityksen siitä, miten sen toteuttaminen on käytännössä mahdollista, mahdollistin henkilökunnan ja lasten yhteisen tekemisen sekä toimintaan osallistumisen. Kyselylomakkeiden vastauksista sain selville henkilökunnan omia mielipiteitä osaston toiminnan kehittämiseksi ja tehdyn toiminnan onnistumisesta. Kaikki tutkimustulokset selvensivät lastenkodin arkea ja antoivat kattavan käsityksen asiasta.

En kuitenkaan onnistunut saamaan henkilökuntaa mukaan enkä sitoutumaan lasten kanssa tapahtuvaan toimintaa toivomallani tavalla. Mietin sitä, kuinka paljon olisin voinut tehdä asialle itse enemmän ja kuinka paljon asiaan vaikutti henkilökunta itse. Tämä kuitenkin vaikutti siihen, etten saanut osastolle kehitettyä pysyvämmän minkäänlaista toiminnallisuutta. Annoin henkilökunnalle mahdollisuuden osallistua lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan, mutta se ei riittänyt muuttamaan heidän olemassa olevia käytänteitään. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että tämän kautta työntekijöissä heräsi uudenlaisia ajatuksia siitä, minkälaista toimintaa osastolle voisi kehittää.

Lisää tutkimusta tarvittaisiin mielestäni siitä, mitä lapset ajattelevat osaston toiminnallisuudesta ja mikä on heidän kokemuksensa tekemästani toiminnasta heidän kanssaan. Lasten kokemukset ja toivomukset eivät valitettavasti mahtuneet opinnäytetyöni tutkimuksen piiriin. Minun oli pakko rajata lasten ääni tutkimukseni ulkopuolelle, koska minulla oli yhdelle opinnäytetyön tekijälle jo varsin laaja tutkimuksellinen osuus. Toisena lisätutkimuksena olisi mielenkiintoista saada selvitys siitä, mitä tutkimukseni lastenkodin työntekijöiden mielestä tarkoittaa heidän esitteessään mainittu lapsilähtöisyys sekä miten he itse voisivat mielestään kehittää osaston toiminnallisuutta. Lisäksi olisin toivonut, että olisi ollut mahdollista tehdä viikko-ohjelma, jota olisimme noudattaneet kolmen viikon ajan ja tämän jälkeen olisi kysytty lapsilta ja työntekijöiltä heidän mielipiteitään asiasta ja verrattu niitä toisiinsa.

Pidän ajankohtaisena ja tarpeellisena lastensuojelussa työmenetelmien kehittämistä ja työn arvioimista. Opinnäytetyön tekeminen on opettanut minulle sen, miten tärkeää ennen kehittämistä on tutustua kehitettävän kohteena olevaan aiheeseen sekä käytännön, että teorian tasolla. Varsinainen opinnäytetyön tekeminen oli aikataulullisesti haasteellista oman työni vuoksi. Tästä syystä alkuperäiseksi asettamani aikataulu ei pitänyt, vaan työn loppuun saattaminen pitkittyi puolitoista vuotta. Opinnäytetyömatkana oli täynnä haasteita ja ylä- ja ala-

mäkiä sekä oli ylitettävä ja selvitettävä erilaisia esteitä. Kuitenkin se oli välttämätöntä oman oppimiseni kannalta. Oma ammatillisuuteni asiantuntijana on saanut syvempää ulottuvuutta, niin teoreettiseen osaamiseen kuin tutkimukselliseen toteutukseen. Koko opinnäytetyöprosessi on antanut minulle tietoa, taitoa ja uskallusta lähteä kehittämään työmenetelmiä.

Sosiaalipedagogiseen viitekehykseen perehtyminen antoi minulle myös hyvää pohjatietoa omaan työskentelyyni lastensuojelussa. Sosiaalipedagogiset silmälasit ovat tulevaisuudessa apunani omassa työssäni ja siinä kehittämisessä. Ymmärrän entistä paremmin, miten tärkeitä on tarkastella omaa toimintaansa sekä jatkaa ammatillisesti kehittymistä valmistumisen jälkeenkin. Lisäksi kaikki tämä auttaa minua vieläkin paremmin ymmärtämään omassa työskentelyssäni lapselle annettavan tuen tärkeyden ja merkityksen sekä sen, miten tärkeitä on viettää aikaa yhdessä lapsen kanssa.

Lähteet

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3.painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin Ulottuvuuksia. Porvoo: Wsoy
- Allardt, E. 2007. Hyvinvointikäsité. Teoksessa Forss, P. Vatula-Pimiä, M-L. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita
- Clarkeburn, H. Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Osuuskunta vastapaino
- Eskola, J. Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus
- Eskola, J. Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus
- Forss, P. Vatula-Pimiä, M-L. 2007. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima
- Hirsijärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus
- Huotari, K. Hurtig, J. (Toim). 2008. Sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki: Palmenia
- Hämäläinen, J. 2003. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto
- Hämäläinen, J. Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY
- Hämäläinen, J. 2003. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto
- Järventie, I. Lähde, M & Paavonen, J. (toim). 2006. Lapsuus ja kasvu ympäristöt; Tutkimuksen kuvia. Helsinki: Tampereen yliopisto
- Kanaoja, 1995. Ylisukupolven siirtyvä lastensuojeluasiakkuus. Teoksessa Taskinen, S (Toim.). 2001. "Huono ennuste"; Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen 10/2001. Stakes
- Kanaoja, A. Lähteinen, M. Marjamäki, P. Laiho, K. Sarvimäki, P. Karjalainen, P & Seppänen, M. 2007. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Tietosanoma
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro; Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Stakes ja Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tutkimuskeskus
- Keränen, E. Nissinen, P. Saarnio, T & Salminen, M. 2001. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Vantaa: Tammi
- Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Tampere: Tammer
- Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö: Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto
- Kurki, L. Nivala, E. (toim). 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen: Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press
- Kyrönseppä, U. Rautiainen, J-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY
- Laine, M. Bamberg, J & Jokinen, P. (toim). 2008. 2.painos. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Yliopistokustannus

- Laitinen, A. 2008. Hyvinvointi. Teoksessa Niemi, P & Kotiranta, T (toim.). Sosiaalialan normatiivinen perusta. Tampere: Palmenia
- Lastensuojelun keskusliitto. 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 18. Jyväskylä: Lastensuojelun Keskusliitto
- Lehtinen, E. Kuusinen, J. Vauras, M. 2007. 2. uudistettu painos. Kasvatus psykologia. WSOY
- Lummelahti, L. 2004. Itsetunto ja minäkuva. Teoksessa Pihlaja, P. Viitala, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WSOY
- Lähteenoksa, M. 2008. Viisas arki; Opas yhteisöllisyyteen. Keuruu: Liike Kustannus
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3.painos. Jyväskylä: Gummerus
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus
- Niemelä, P. Lahikainen, A R. 2006. Turvattomuuden taustoista tehty tutkimus. Teoksessa Järventie, I. Lähde, M & Paavonen, J. (toim). Lapsuus ja kasvuympäristöt; Tutkimuksen kuvia. Helsinki: Tampereen yliopisto
- Nurmi, J-E. Ahonen, T. Lyytinen, H. Lyytinen, P. Pulkkinen, L. Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. WSOY
- Pihlaja, P. Viitala, R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WSOY
- Puonti, A. Saarnio, T. Hujala, A. (Toim). 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi
- Raina, L. Haapaniemi, R. 2007. Yhteisöllinen pedagogia. "... ettei tarvitse tehdä yksin.". Tal- linna: Arator
- Rautio, P. 2005. "Kyllä se varmaan silleen välittää..": Kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. 3. painos. Pelastakaa Lapset Ry: Jyväskylän yliopistopaino
- Roos, J-P. 2004. Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari
- Rutter, B. 1990. Lapseniko sijaiskotiin?. Keuruu: Otava
- Saari, P. Ruoppila, I. Korkiakangas, M. 1991. 2.uudistettu painos. Kasvatuspsykologian kysymyksiä. Helsingin Yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus (Oppimateriaaleja 7)
- Sinko, P. 2004. Laki ja lastensuojelu; Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantun- tijuuden määrittelyssä. Yliopistopaino: Palmenia
- Sinkkonen, J. Kalland, M. (Toim.). 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Van- ta: WSOY
- Sinkkonen, J. Pihlaja, P. 1999. Ulos umpikujasta; Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Porvoo: WSOY
- Syrjälä, L. Ahonen, S. Syrjäläinen, E. Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimisen työtapoja. Rauma: West Point
- Takala, A. Takala, M. 1988. 3. painos. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY

Taskinen, S (Toim.). 2001. "Huono ennuste"; Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen 10/2001. Stakes

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007): Soveltamisopas. Stakes. Oppaita 65. Vaajakoski: Stakes

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Helsinki: Tammi

Törrönen, M. Mäenpää, J. 1995. Lapsen tie laitokseen. Helsinki: Stakes

Vilka, H. Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otava

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepöörässä; Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä: Pesäpuu ry

Sähköiset lähteet:

Etene. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta/ Yleiset eettiset periaatteet. Viitattu 15.11.2008. <http://www.etene.org/dokumentit/EteneFIN.pdf>

Gretchel, A. Osallisuuden käsite. Nettilähteessä Kuunnelkaameita. Lasten osallisuushanke 2006-2007. Etusivu. Mitä osallisuus on. Viitattu 4.10.2009. <http://www.kuunnelkaameita.fi/mitaosallisuus>

Lastenkoti X:n kotisivut. Viitattu 30.9.2009

Lastensuojelun Keskusliitto. Lastensuojelu: Lastensuojelu ja huostaanotto. Viitattu 23.9.2009. http://www.lastensuojelunkeskusliitto.fi/showPage.php?page_id=84

Lastensuojelun Keskusliitto 2. Lastensuojelun Keskusliitto: Projektit: Laituri: Valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit. Viitattu 29.9.2009. http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=60

Lastensuojelulaki 2007. Viitattu 16.11.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Lastensuojelulaki 1/2009. Sosiaaliportti: Lastensuojelun käsikirja: Lainsäädäntö: Lastensuojelulaki: Huostaanotto. Viitattu 23.9.2009. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/cc6f551b-cb4b-4e35-b29f-94035a186359.aspx>

Lastensuojelun käsikirja 1: lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 16.11.2009. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/lastensuojelun_palvelujarjestelma/

Lastensuojelun käsikirja 2: Lainsäädäntö: Lastensuojelulaki. Viitattu 30.9.2009. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/cc6f551b-cb4b-4e35-b29f-94035a186359.aspx>

Lastensuojelun käsikirja 3: Työprosessi: Huostaanotto. Viitattu 23.9.2009. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>

Perustuslaki 1999. Viitattu 30.11.2009. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>

Piironen, T. Lasten osallisuus. Lastenosallisuushanke; kuunnelkaameita/etusivu/lapsiryhmien/Ohjaajanopas/ s.6.kohta 3 lasten osallisuus. Viitattu 4.10.2009.

http://www.kuunnelkaameita.fi/lapsiryhmien/ohjaajanopas/Tiina_Piironen_Ohjaajan_opas_lasten_osallistavien_ryhmien_ohjaamiseen.pdf

Julkaisemattomat lähteet:

Hämäläinen, M. Valtanen, E. 2006. Sukupuolen merkitys ryhmäkotien arjessa lasten näkökulmasta. Laurea ammattikorkeakoulu: Laurea Järvenpää. Opinnäytetyö

Keinänen, A. Lehtinen, P. 2007. Lapsia suojellen - Itseä täydentäen; Lastensuojelun täydennyskoulutuksen tarpeista. Laurea ammattikorkeakoulu: Laurea Vantaa. Opinnäytetyö

Lapsen ja nuoren hyvä arki - hanke 2008 - 2010. Esite.

Liitteet

Liite 1 Lupa-anomus havainnointipäiväkirjan pitämiseen

LUPA-ANOMUS

6.10.2008

HAVAITOPÄIVÄKIRJA

Olen Heidi Tukiainen sosionomi opiskelija Laurean ammattikorkeakoulusta. Tarkoitukseni on olla täällä Lastenkotinne osastolla kolmena torstaina ja pyydän lupaa pitää päivistä havaintopäiväkirjaa, jota minulla on jatkossa oikeus käyttää koulutehtävissäni sekä mahdollisesti tulevassa opinnäytetyössäni.

Havaintopäiväkirjaan teen kirjausta siitä toiminnasta, mitä arjessanne tapahtuu. Siinä ei mainita henkilöiden nimiä. Noudatan merkinnöissä sosiaalialan eettisiä ohjeita sekä salassapito velvollisuutta niin lasten, kuin henkilökunnankin kohdalla. Tarkoitukseni on tämän avulla tutustua arkenne toimintaan ja tapahtumiin, joita myöhemmin tarvitsen mahdollisesti lastenkotiinne tekemässäni opinnäytetyössäni. Havaintopäiväkirja on luettavissa vapaasti sekä kommentoitavissa, näin voitte tarkistaa kaikki siihen tekemäni merkinnät.

Annan suostumukseni Heidi Tukiaiselle pitää havaintopäiväkirjaa sekä luvan sen käyttämiseen myöhemmin koulun tehtävissä sekä opinnäytetyössä.

Paikka ja aika

Hyvinkäällä _____ . _____ . 2008

Allekirjoitus / Nimen selvennys

Liite 2. Oma esittelyni

Hei,

Olen Heidi Tukiainen ja opiskelen kolmatta vuotta Laurean ammattikorkeakoulussa sosionomiksi täällä Hyvinkäällä. Aikaisemmin olen tehnyt monenlaisia töitä, markkinoinnista yksityisrittäjyyteen ja valtiolla toimistosihteerinä ja kaikkea siltä väliltä. Nyt olen vaihtamassa alaa eli uudelleen koulutuksessa. Opiskelussani erikoistun lastensuojeluun ja kriisityöhön sekä suoritan lastentarhaopettajapätevyyden. Tähän liittyen teen opinnäytetyöni, joka tulee olla varhaiskasvatusikäisiin lapsiin suuntautuen. Yhdistän lastensuojelua ja varhaiskasvatusta ja siksi olen täällä lastenkodissanne. Tarkoitukseni on nyt kolmena torstaina olla teillä tutustumassa toimintaan ja samalla teen havaintopäiväkirjaa. Myöhemmin opinnäytetyöni aiheeni olisi jollain tavoin yhdistää varhaiskasvatusta ja lastensuojelua lastenkodin maailmasta käsin. Tästä keskustelut ovat vielä avoimia, niin ohjaavan opettajan/opettajien kuin tämän toimipaikankin kesken, joten niistä ei tässä sen tarkemmin.

Olen ollut harjoittelujeni aikana kahdessa eri päiväkodissa. Lastenkotimaailmasta minulla on vasta teorian tietoa ja seuraavan harjoittelun myötä saan käytännönkokemusta, mutta toivon teidän opastavan minua myöhemmin arkeenne ja uskoisin pääseväni kanssanne siihen kiinni. Olen opiskelujeni aikana tehnyt vapaaehtoistyötä Pelastakaa Lapset Ry:n kanssa Manteli-Chatissä sekä kriisi-chatissä ja siinä olen edelleen aktiivisesti mukana auttamassa, pääasiassa nuoria.

Harrastuksia on monia. Tässä muutamia: Kirjoittaminen, lukeminen, koirien kasvatus ja kaikki siihen liittyvä toiminta (mm. trimmaaminen, näyttelyt), ongelmakoirien kouluttaminen, käsityöiden tekeminen, tiffany-lasityöt, askarteleminen, huovutus, puutarhanhoitaminen, lenkkeily ja paljon muuta.

Liite 3. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

Opinnäytetyön tekijä/tekijät	Heidi Tukiainen
Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden yhteystiedot	xxx
Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden osoite/osoitteet	xxx
Organisaatio/yksikkö	xxx
Organisaation/yksikön yhteystiedot	xxx
Instituutti Koulutusohjelma	Laurea Hyvinkää Sosiaaliala, sosionomi (AMK)
Opinnäytetyön ohjaaja Opinnäytetyön ohjaajan yhteystiedot	Vuokko Pohjanoksa xxx
Opinnäytetyön nimi	Lapsen osallisuus hyvän arjen luomiseen lastenkodissa
Opinnäytetyön tavoitteet/tutkimusongelma	Miten osaston toimintaa voitaisiin kehittää sosiaalipedagogista menetelmää apuna käyttäen?
Opinnäytetyön aineisto ja menetelmät	Tapaustutkimus, Osaston toiminnan havainnointi, henkilökunnan haastattelu, toiminnallinen osuus ja kyselylomake henkilökunnalle.

Hyvinkäällä 19/10 2009
Paikka ja aika

.....
Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden allekirjoitus/allekirjoitukset

...../..... 200.....
Paikka ja aika

.....
Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus

Opiskelijalla on opinnäytetyötä tehdessään samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin sosiaali- ja terveysalan virkasuhteisella työntekijällä. Hän on velvollinen ehdottomasti turvaamaan opinnäytetyössään tarkastelemiensa henkilöiden intymiteetin ja anonymiteetin.

Liite 4. Havainnoinnit tapahtumakertoina laskettuna

	Osastolla	Lapsen huoneessa	Keittiö	Olohuone	Pesuhuone	Eteinen	Toimisto	Piha	Lastenkodin Ulkopuolella Yht.
Lapset leikkivät omat.	III (3)	IIIIII (5)	II (2)	III (3)	1	III (3)	I (1)	II (2)	I 21
Perushoitoa omatoimi television katsomista	I				II (2)	IIII (4)			6
Tekemistä ohj. kanssa	I	IIIIII (2/3)	III (2/1)	II (1/1)		III (3)		II (2)	16
Lukemista		I							1
Muovailu ohj. kanssa			II						2
Laulua lapsille		I							1
Perushoitoa lapselle		IIIIIIII (7/1)			IIIIIIII (4/4)				16
Päiväunia		II							2
Ruokailua			IIIIII (6)					II	8
Lapsi menee theraplayhin	I (eri rakennus)								1
Lapsi/vanhempi/Puhelimesta I									1
Lapsi/vanhempi /tapaavat I (A-OSASTO)									1
Perushoitoa/siistimistä	II	I	IIIIIIII (8/1)		III (3)	I			16
Työntekijät toimistotöissä			I				IIIIIIII (7)		18
Toimistotöitä muualla	I								1

Opiskelijan kanssa punaisella

TÄSSÄ LASKENTAPERUSTEENA ON TAPAHTUMIEN LASKENTA TAPAHTUMAKERTOINA

Liite 5: Havainnot tunteina

Havainnot tunteina 1 havainnointi kerralla

Lasten omatoiminen toiminta 60 15, 50, 95, 120, 30, 30, 20, 20 = 7 h 10 min

Ohjaajan kanssa toimiminen 10, 50, 60, 15, 60, 20, 20 = 3 h 55 min (1.35)

Perushoitoa lapselle 25, 15, 10, 30, 45, 30, 10, 20, 30, 140 = 5 h 55 min (25 min)

Toimistotyöt 60, 120, 20, 30, 60, 30, 120, 30, 30 min = 8 h 20 min (1 h 30 min)

Rutiinien hoitamista 60, 60, 20, 30, 20, 15, 50, 60 = 5 h 15 min (15 min)

Toimistotyöt ja rutiinit yhteensä 13 h 35 min

Havainnot tunteina 2 havainnointi kerralla

Perushoito lapselle 5, 10, 20, 10, 10, 5, 10, 5, 10, 10, 15, 10, 10, 5, 20, 15, 25, 10, 5, 10, 10, 10, 5, 5, 30, 15, 10, 20, 5, 10, 25, 30 = 6 h 25 min (55 min)

Perushoitoa vauvalle 60, 30, 15, 40, 20, 35, 35, 25, 60, 20, 10 = 5 h 50 min
perushoidot yhteensä 6 h 25 + 5 h 50 = 12 h 15 min

Rutiinien hoitaminen 20, 35, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 10, 5, 10, 15 = 2 h 05 min (10 min)

Toimistotyöt 45, 5, 25, 40, 15, 20, 35, 60, 5, 5, 5, 10, 5, 5, 35 = 4 h 40 min

Lasten omatoiminen toiminta 40, 50, 20, 30, 35, 20, 30, 15, 10, 5, 5, 20, 5, 10, 20, 5, 15, 5, 5, 5, 5, 15, 10, 5, 10, 15, 20, 20, 10, 65 (television katsomista) = 7 h 35 min

Tekeminen ohjaajan kanssa 5, 5, 15, 10, 10, 5, 15, 35, 45, 10, 5, 5, 10, 5, 5, 25, 5, 20, 5, 10 = 5 h (1 h 50 min)
25, 35, 25, 10, 20 (television katsomista) = 1 h 55 min
(1h) = 6 h 55 min

Liite 6. Kyselylomake

Opinnäytetyöni kannalta sinun mielipiteesi on minulle erittäin arvokas ja toivon sinun vastaavan tähän kyselylomakkeeseen mahdollisimman huolellisesti tämän viikon aikana. Tässä yhteydessä haluan kiittää sinua yhteistyöstä sekä antamastasi palautteesta ja ajastasi opinnäytetyöprosessini aikana. Palauta kyselylomake toimistossa olevaan laatikkoon. Tarvittaessa voit jatkaa vastaustasi kääntöpuolelle tai erilliselle paperille (muista kiinnittää se kyselylomakkeeseen kiinni). Tarvittaessa minulta saa lisätietoja puhelinnumerosta xxx.

Muistin virkistämiseksi lyhyesti siitä, mitä toiminnallisuutta tehtiin. Kahdella ensimmäisellä kerralla leivottiin lasten kanssa pipareita ennen joulua, jotta he voivat ne myöhemmin henkilökunnan kanssa koristella ja antaa ne joululahjoina. Kolmannella kerralla tehtiin metsäretki, jossa rakennettiin majaa sekä leikittiin.

Lastenkoti on tehnyt yhteistyötä Laurean ammattikorkeakoulun kanssa liittyen Lapsen Hyvä-arki hankkeeseen, joissa on tuotu esille toimipaikan nimi. Kysyn sinulta vielä sitä, että voinko mielestäsi käyttää toimipaikan nimeä myös opinnäytetyössäni. Lasten tai henkilökunnan henkilöllisyys ei tule opinnäytetyössäni ilmi. Voin käyttää _____ En voi käyttää _____

Kiitos sinulle

Terveisin Heidi Tukiainen

1. Olitko työvuoressa toiminnallisilla kerroilla? Kyllä _____ En _____

2. Jos vastasit kyllä, niin kuinka monella kerralla olit paikalla? _____ Kertaa.
Jos vastasit en, vastaa silti alla oleviin kysymyksiin.

3. Miten toiminnallisuus ja osallisuus mielestäsi onnistuivat?

---

4. Miten toiminnallisuus mielestäsi vaikutti lapsiin?

---

5. Mikä oli mielestäsi mielenkiintoisinta toiminnallisessa osuudessa?

---

6. Mikä oli mielestäsi haastavinta toiminnallisessa osuudessa?

---

7. Mitä toiminnallisuutta voisi mielestäsi ottaa lastenkodin arkeen pysyvämmäksi rakenteeksi?

---

8. Mitä toiminnan ottaminen pysyvämmäksi rakenteeksi mielestäsi vaatii?

---

9. Miten sitä pitäisi vielä kehittää, että se mahdollisesti olisi otettavissa pysyvämmäksi rakenteeksi osaston toimintaan?

---

10. Auttoiko opinnäytetyöni mielestäsi osaston toiminnallisuuden kehittämisessä?

_____ Kirjoita alapuolelle vastauksesi perustelu:

---

10. Olisitko sinä valmis muuttamaan osaston toiminnallisuutta?

Kyllä _____ En _____

11. Miten? tai perustelu vastaukselle "en":
